

Выпускнік Менскай школы КГБ раскрывае сакрэты. С.3.

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пяцідзёнкі. №3 (160) 17 СТУДЗЕНЯ 2000 г.

Аўганістан прызнау незалежнасьць Чачэніі

Гэты крок юрыдычна і сымбалічна вельмі важны для чачэнцаў. Нагадаем, што прызнаныне краінаў Балты съветам пачалося з прызнаныня Літвы Ісландыі ўясной 1991-га, што пацягнула разрыв дыпляматычных стасункаў між ёю і СССР. Або прызнаныне БНР Украінай, якое так напалахала бальшавікоў. Дарэчы, у 1918-м Аўганістан першым у сьвеце прызнау Расею савецкую.

Праўда, ня выключаная і хітрая гульня Расеі. Талібан мае ня лепшую рэпутацыю на Захадзе — зь ім асадыюцца ўсама бэн Ладэн, захоп індыйскага самалёта, страта Наджыбулы на браме прадстаўніцтва ААН. Даўк прызнаныне такой краіны ў познім сэнсе дыскрэдытае чачэнскі рух.

Але нават калі гэтае прызнаныне — вынік хітрай аперацыі Масквы (вы прызнаеце чачэнцаў, а мы заплюшчым вочы на разгром нашых узбэцкіх хаўрусынікаў на поўначы вашай краіны), важней іншае. Прызнаныне — гэта нешта такое, чаго назад не забярэш.

І дзе ж там дрэмле спадар Шарэцкі?..

Барыс Тумар

Працяг тэмы на старонцы 5.

Уладзімер Ракіцкі:
«У Бялынічах была страшная гісторыя»

Перад самымі праваслаўнымі Калядамі ў беларускім друку прамільгнула паведамленыя пра тое, што прэмія «За духоўнае адраджэнне» атрымала чарговая група беларускіх інтэлігэнцыяў. Сярод асташтніх тут ёсьць і Уладзімер Ракіцкі, вядомы беларускі мастак-рэстаўратар. Гэта першое ў гісторыі Беларусі дэяржаўнае прызнаныне творцы, які ахвяраваў свой талент на тое, каб ратаваць зь нябыту ѹ ніштства неацэнныя здабыткі нашае стараславеччыны.

І ягонымі рукамі таксама былі альбо ўзноўленыя, альбо адкрытыя, альбо адрастайраваныя фрэскі ў Амсьціславе, Магілёве, Лошыцы, Пустынках, Бялынічах і найперш у Полацку, дзе яму належыць слава першадрэвальчыка самага старажытнага жывапісу Беларусі ў Спаса-Эўфрасіньёўскай царкве. Тому першое нашае пытаныне, натуральна, было пра гэты помнік...

Уладзімер Ракіцкі: На тым дыплёме, які я атрымаў, намалёваны фасад тae царквы. Колькі яе ні малівалі, ніколі не патраплялі яе выявіць як сълед. Яна то больш

зь беларускай Віленшчыны

Ветэраны супраць аншлюсу

Амаль дзяве гадзіны доўжылася ў мінулую сераду ў Маладечненскім мясцовай філіі Беларускага Дэмаб'яднання «Ветэран». Дзесяць чалавек абстуپілі камень на Цэнтральнай плошчы, які ляжыць у памяць пакутнікаў за волю і незалежнасьць Беларусі, запаліўшы съвечкі. Гэтым ветэраны выказвалі свой пратэст супраць аншлюсу Беларусі.

Мар'ян Вялікі

з Пушчанскаага краю

Ваўкавыскія цеплавозы

У Ваўкавыску навучыліся ладзіць цеплавозы. Адразу знайшліся кліенты з Расеі. Плацяць страшныя гроши, абы паладзілі — інакш у Сібіры ездзіць няма чым.

Іван Чапека

Беларусь ратуе сваё быдла

Пасольства

Беларусі ў

Чэхіі

паведаміла,

што наша

Міністэрства

сельскага

гаспадаркі

й харчаваныя

аб'яўла тэндэр на

закупку пшаніцы,

ячменю і кукурузы

на агульную суму

40 мільёнаў

даляраў.

Фота Анатоля Клешчика

Больш як дзесяць беларускіх прадпрыемстваў звязаліся ў Прагу па контракты й былі гатовыя купіць там збожжа. Пакуль прадалі аднак толькі 140 тысячаў тон — дзякуючы партыі па 70 тысячаў — на 20 мільёнаў. Рэзільтыца за іх трэба за шэсць месяцаў з моманту продажу — тэрмін пачаў адлічвацца ад сярэдзіны снежня.

Будзе ратаваць быдла. Каб ня ўмёрлі. Пра каровы, калгасы і буйную рагатую жывёлу на краінічных пасадах піша ў сваёй сталай рубрицы дараца беларускага ўраду, эканаміст Міхал Залескі. Старонка 2.

Галодныя зімы калгасу імя Мічурына

У калгасе імя Мічурына, што на Астрэвежчыне, у сковішчах засцалося толькі 70 тон збожжа. А на патрабы штомесяц неабходна пад 50 тон. Каб нашыя дзяды паўставалі з магілаў і пабачылі, як жыве Заходняя Беларусь праз 60 год савецкай улады!

Мар'ян Вялікі

Турко — найлепшы балетнік

Учора позна ўвечары ў Вялікім тэатры абвесыцілі імя ляўрэата прэміі «Філіп Моры» лепшым артыстам балету за 1999 год. Абраў зусім маладзенскага танцора — Аляксея Турко за партыю Тарэра ў «Кармэн-сюіце». Ён у тэатры толькі з 1998 году, а прыйшоў зь Менскага харэографічнага вучэльні. Атрымае ён 5000 даляраў, а пяць ягоных супернікаў — па сучасальных 500 даляраў.

Алена Даніэйка

Шарамеціха versus Шарамет

Сорак жанчынаў, мужы, сыны ці сваякі якіх пачярпелі ад перасылду афіцыйных уладаў, стварылі «Жаночую ініцыятыву» — арганізацыю ўзаемадапамогі. У ініцыятыву групу ўвайшлі Арына Вячорка, Тацяна Клімава, Любоў Шчукіна, Тамара Хашчавацкая, Люцыя Халіп, Людміла Шарамет, Святлана Лявонава, Святлана Лябедзька, Тацяна Статкевіч, Галіна Шарэцкая, Галіна Січукык. Жанчыны найперш прынялі заяву пра пратэст супраць зьбіцця ў вязніцы Андрэя Клімава і заяву пра ганебнасць беларуска-расейскага саюзу. Пад другою заявую паставіла свой подпіс і Галіна Шарамет, маці славутага маскоўскага дыктара.

У Сібір, каб не пішчэлі

16 студзеня ў Барысаве 10 чалавек выйшлі на несанкцыянаваны пікет на цэнтральныя пляц гораду, каб выказаць пратэст супраць парушэння праву чалавека ў краіне і звязаць увагу людзей на палітычныя працэсы над Чыгіром. Праз 26 хвілінай пад'ехалі тры міліцэйскія машыны і забралі Анатоля Аскерку, Генадзя Гаўруса, Аляксандра Абрамовіча і Аляксандру Ясюк. Усіх затрыманых завезылі ў ГАУС, склалі пратаколы і праз пяць дзён выпуслі. Складаў пратаколы і кіраваў затрыманнем капитан Кірын. Ён хваліўся затрыманым, што ўдзельнічаў у штурме Грэзлага пад час першай чачэнскай вайны, аўбяцаў, што Пуцін з Лукашэнкам навядуць парадак, а Анатоля Аскерку, які ў пастарунку патрабаваў перакладчыка, пагражай выслаць у Сібір.

БНФ гукае «Вясну—2000»

Сойм БНФ у суботу ўвагу скіраваў на падрыхтоўку масавых акцыяў увесну 2000 году, пачынаючы з акцыі прафасаузу ў абарону прадпрымальнікаў, Дня Святога Валянціна, акцыі беларускіх ветэранаў вайны ў Аўгандзстане 15 лютага. Галоўнымі веснавымі акцыямі стануть Дзень Канстытуцыі, Дзень Волі і Чарнобыльскі Шлях, а таксама гадавіна анатыбеларускага рафэрэндуму 14 траўня. БНФ заклікае ўсіх далучацца.

Аляксандр Шэйн

Ляўонаву далі 4 гады

Былога міністра сельскага гаспадаркі Васіля Ляўонава судзьдзя Чартовіч прызнаў вінаватым у хабарніцтве ѹ крадзяжы дзяржаўнае маёмасці і пакараў чатырмі гадамі калёніі з канфіскацыяй маёмасці. Прысуд Чартовіч зачытваў гадзіну. Па бальшыні абвінавачаньняў Ляўонава апраўдалі, аднак рэшты аказалася дастатковы, каб адправіць былога міністра ѹ турму. Былдам бы Ляўонаў атрымаў як хабар або скраў харчоў і рэччу на 115 тыс. дэнамінаваных рублёў — каля 140 даляраў ЗША. Такая сума лічыцца асабліва буйной. Больш за два гады, якія Ляўонаў правёў у съедчым ізалятары, яму залічаныя. Такім чынам, былы міністар выйдзе на волю не пазней за 11 лістапада

2001 году. А калі будзе добра паводзіца ѹ калёніі, дык і на падыходзе раней.

Калі беларуская савецкая наменклятура і мае нейкі сымбал, дык ім стаў Ляўонаў, чалавек, які зрабіў бліскучую камуністычную кар'еру, які перамяніў погляды пад уплывам убачнага пад час працы ѹ Нямеччыне і прыйшоў да перакананьня ѹ вартасцяў беларускай незалежнасці і рынкавай эканомікі. І трапіў у абсурд той самай систэмы, якую каваў і гарставаў.

Адказваючы пасыля суду на пытаныні журналістаў, ён сказаў, што за краты яго ўпёк асабіста Лукашэнка, але адмовіўся прызнацца, за што гэтая помста.

Барыс Тумар

Зь Вены

У Вене, дзе праходзіла штогадовае паседжанье Сталага камітэту Парлямэнцкай Асамбліе Арганізацыі Бясьпекі і Супрацоўніцтва ѹ Эўропе, разглядалася пытаныне Беларусі. Вярхоўны Савет РБ у палацы Гоўбург прадстаўлялі Сямён Шарэцкі і ягоны намеснік Анатоль Лябедзька. Ад групы АБСЭ выступіў спрэдавадчай сп. Севярын, і адбылася дыскусія. Прадстаўнікі Рәсей і Кіргістану выступілі ѹ абарону афіцыйнага Менску і прапанавалі даць слова Канаплёву, які таксама прыехаў у Вену. Аднак прэзыдэнт Парлямэнцкай Асамбліе АБСЭ сп. Дзяні адмовіла, патлумачыўшы, што гэта будзе супрацьправілай і пракцэдурай, прынятых у АБСЭ. Прадстаўнік жа Славаччыны выступіў з рэзкай крытыкай беларускіх уладаў і прапанаваў скасаваць у рэзалюцыі заклік да кампрамісу бакоў у справе пад-

рыхтоўкі да выбараў. 50 на 50, сказаў прадстаўнік Славаччыны, гаворачы пра сітуацыю ѹ Беларусі, гэта ўсё роўна, як весьці перамовы перад газавай камэртай паміж катам і ахвярай, і казаць: вы абодва маеце рацыю напалову. Гэтая заява выклікала воллескі ѹ кіраўніка дэлегацыі Злучаных Штатаў Амэрыкі, віцэ-прэзыдэнта Парлямэнцкай Асамбліе АБСЭ Стэйні Гоера. Анатоль Лябедзька даволі стрымана, але скептычна ацаніў вынік працы групы АБСЭ ѹ Менску. Ён адзначыў, што ўсе пагадненны, пад якімі стаіць подпіс Аляксандра Лукашэнкі, так і так не выконваюцца. Лябедзька заклікаў прадстаўніка Рәсей і ўсіх сяброў АБСЭ не штурхашь Беларусь ѹ Эўропу праз Маскву, калі ёсьць шлях намнога больш кароткі — праз Буг.

Паводле Рады Свабода

3 новым горам

13 студзеня 2000 году Аляксандар Лукашэнка выступаў на прыёме з нагоды навагодніх і калядных сяўятаў і выклікаў сярод дыплямату ў шмат плётак. Як кажуць відавочцы-дыпляматы, Лукашэнка выглядаў вельмі стамлённым і нэрвовым. Было бачна, што ён не ў гуморы, што адчувае сябе кепска. Расейскія дыпляматы кажуць, што Ўладзімер Пуцін быццам бы забараніў Лукашэнку пaeздki ѹ расейскія рэгіёны. Калі Лукашэнка прыяжджае ѹ расейскую губэрню ѹ рангу прэзыдэнта

фармальная незалежнае краіны, дык ён тым самым уздымае мясцовага губэрнатара да свайго ўзроўню, што, як лічыць Пуцін, разбурае цэнтралізацыю ўлады ѹ Рәсей. З'явінуўшы ўвагу і на тое, што Лукашэнка выйшаў на прыём у суправаджэнні аховы.

Найбольш гаварылі з Лукашэнкам пасол ЗША Спэкгард і кіраўнік групы АБСЭ ѹ Беларусі Вік. Падобна, ні да чаго не дагаварыліся.

Гары Куманецкі

Працяг са старонкі 1.

Дэпутаты лукашэнкаўскага парлямэнту спрачаліся пра дзяржаўны бюджет ды за сельскую гаспадарку зачатлісі, як п'яны за плот. І грошай ёй мала, і біда ў яе, і злачынцай траба пасылаць у вёску на выхаванье. Дапамагаюць, як умееюць.

Радасна паведамляюць пра шчодрую дапамогу плянава-аптымістычны мэды: «Берасцейская вобласць начала прымаць зборжжа, прызначанае для нашай краіны. Адапаведна з урадавымі дамоўленасцямі яго павінна наступіць 700 000 тон. Першыя цягнікі з пшаніцай ужо адпраўлены з

Берасцьця па прызначэнні».

700 000 тон зборжжа ўтратуць ад галоднай съмерці 40 000 БРЖ (калі хто ня ведае — буйная рагатая жывёла). Малаком і мясам аднаго з яе відаў — Bos taurus primigenius Rutim (каровы) — ласавалася, напэўна, большасць чытчачоў.

Між іншым, каровы і людзі жывуць побач ужо восем тысячагодзьдзя. Тому дзядзькі, што пасвяцілі гавяду на выгане за вёскай, ці ў саванах і прэрыях, ці нават у самым Тыбэце, адноўка вярчыца на яе: «Го, го!»

Справаку карова кarmіла беларуса. За тое прасіў ён у Бога, «каб была малочна, а не была ўрочна» і зычыў рагуліным ворагам «соль у очы ды галадую ў зубы». Тутэйшы спажывец зъядзе за жыццё ѿ менш за 5 каровай і 10 тонай малака ды вырабаў ѿ яго. Адапаведна, працэс падрыхтоўкі корму на зіму дзеля сваіх кароваў здаваўся да апошняга часу вельмі натуральным нават марк-

з Падняпроў

Акцыянэраў не надурыш

Суполка Свабоднага прафсаюзу ѹ цяперашнім «сэрцы краіны», Шклоўскім раёне, выйграла два судовыя працэсы запар супраць кіраўніцтва закрытага акцыянэрнага таварыства «Прамень» (колішняя фабрыка надомнай працы).

Тут ужо працяглі час група работніц абвінавачвае дырэктара Сяргея Жалязоўскага ѹ злоджыўвані службовым становішчам, падтасоўцы да камунікантам, прыпіскіх. А ў прыватнасці, у тым, што дырэктар прадаваў сваякам маёмасць акцыянэраў, прычым па заніжаных коштак. Самых актыўных з бунтароў дырэктар проста звольніў. Цікава, што звольненыя, начальніцы цэху Алена Гарунова і Аляйціна Пракапенка, — ранейшы і цяперашні старшыні Прайленення акцыянэраў. Судзьдзі ж Тацяна Кашкіна і Георгі Дземідзенка спрэчку дырэктара з апазыцыйным прафсаюзам вырашылі на карысць работнікі. Супрацоўніцы вярнуліся на працу.

Лютайскі страйк

Звыш 90% гандляроў з рэчавых рынкаў Магілёва падтрымалі лютайскі агульнацянальны страйк, які мяркуе распачаць з 1 лютага. Пра гэта съведчыць вынікі аптынанія 1113 чалавек, што гандлююць на рынках Магілёва, — паведаміў лідэр прафсаюзу прыватных прадпрымальнікаў Сяргей Фамін.

P.S. Між тым, напярэдадні агульнацянальнага страйку ўлады сталі цісніць на некаторых сяброў прафаб'яднання гандляроў. Так, на менскім кірмашы «Дынама» затрымалі 35-гадовага актыўіста Свабоднага прафзвязу прадпрымальніка Ігара Намочанку. Яму сказаў, што ён незаконна на распаясці дзядзінку літаратуру — у прафсаюзным бюлетні, які ён раздаваў, была карыкатура на чалавека, падобнага да Лукашэнкі.

Рэжет па-дражынску

На Магілёўшчыне ўжо практычна адноўлена колішнія сацыялістычныя спаборніцтва. У адрозненіні ад старых часоў, цяпер улады вырашылі, што цяжар конкурсу больш разумна пераклассіці на тых, сярод каго ён і праводзіцца — прынялі рашэнне не аб стварэнні спэцыяльнага фонду, у які прадпрыемствы будуть уносіць адпаведныя сумы. Зь іх і пачастуюць пераможцаў на іх уласныя грошы.

Фота Ульдзімера Шлапака

БАРАЦЬБА ЗА НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЎНІВЕРСИТЕТ

Наastaўнікі Пухавіцкага раённага пішуць нам, што, сабраўшыся на ўстаноўчы сход, каб стварыць суполку Таварыства Беларускай Шкoлы, прынялі зварот да сваіх калег. «Бацькі выбіраюць расейскамоўную адукцыю для сваіх дзяцей, — съцвярдждаюць яны, — бо беларуская мова не патрэбная і ў якіх дзяржаўных установах, у войску, у міліцыі, бо ніяк ніводнай ВНУ, тэхнікуму на беларускі мове». Каб абараніць права беларусаў, яны прапануюць ажыццяўліць наступныя заходы: «Стварыць Нацыянальны ўніверситет, ва ўсіх вышэйшых і сярэдніх спэцыяльных навучальных установах стварыць два патокі — беларускамоўны і расейскамоўны, аднавіць даплаты выкладчыкам школ, тэхнікуму, ВНУ, якія вядуць сваі прадметы па-беларуску». Мар'інагорцы клічуць усіх дзяцейцаў да акцыі ТБМ і ТВШ і да патрабаванняў аб адкрыцці Нацыянальнага ўніверситету.

Дарэчы, 2000 год можа стаць годам адкрыцця першага беларускага нацыянальнага ўніверситету, — паведаміў старшыня ТБМ

Барыс Тумар

стагнаці з-за архаічнасці і маёлага доступу да спэцыялізаваных паслугаў аграсэрвісу, крэдытуй, ноў-хаў дый старэння гаспадароў таксама. А праграмамі рэфармаваныя быдла на ўкорміш.

І ніколі ўжо на будзе чырвонае вечаровага сонца, што свяціла на сініны важных, як госьці, кароваў, як яны вярталіся па брукаванымі сваіх хлявоў, а дзеткі беглі іх сустракаць, і гаспадыні

выходзілі да брамак, на шэры цэмантавы ходнік, а потым, калі першыя кожаны няслышна сцілігалі ў чорным ценю стогадовых кленаў, малако было...

Не, малако павінна быць. Будзе. Абавязкова. Як скончыцца эпоха падрыхтовак да зімі з візітамі на фармы на найвышэйшым узроўні і наступным выратаваннем БРЖ ад наступстваў гэтых візітў.

Міхал Залескі

ПАЗЫТЫВЫ

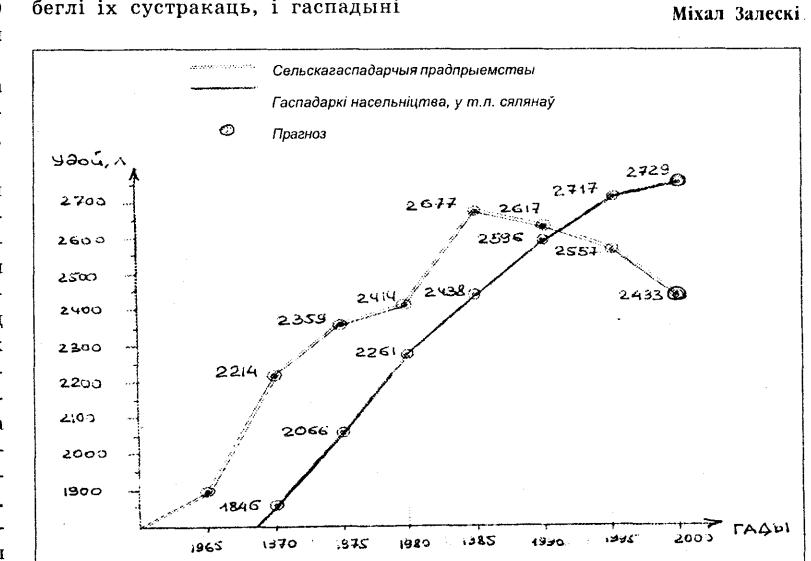
РАТАВАНЬНЕ БЫДЛА

Берасцьця па прызначэнні».

700 000 тон зборжжа ўтратуць ад галоднай съмерці 40 000 БРЖ (калі хто ня ведае — буйная рагатая жывёла). Малаком і мясам аднаго з яе відаў — Bos taurus primigenius Rutim (каровы) — ласавалася, напэўна, большасць чытчачоў.

Між іншым, каровы і людзі жывуць побач ужо восем тысячагодзьдзя. Тому дзядзькі, што пасвяцілі гавяду на выгане за вёскай, ці ў саванах і прэрыях, ці нават у самым Тыбэце, адноўка вярчыца на яе: «Го, го!»

Справаку карова кarmіла беларуса. За тое прасіў ён у Бога, «каб была малочна, а не была ўрочна» і зычыў рагуліным ворагам «соль у очы ды галадую ў зубы». Тутэйшы спажывец зъядзе за жыццё ѿ менш за 5 каровай і 10 тонай малака ды вырабаў ѿ яго. Адапаведна, працэс падрыхтоўкі корму на зіму дзеля сваіх кароваў здаваўся да апошняга часу вельмі натуральным нават марк-

ПРЫЗНАНЬНЕ МАЁРА КГБ

Літова
Вайтас Вайтас пакінчы працу ў сакрэтнай службе паслья падзея 13 студзеня 1991 году, калі ў Вільні пад танкамі генэрала Ўшончыка загінулі людзі. Як вядома, незалежная Літва на стала карыстаца паслугамі рэспубліканскага КГБ, нават не ўзялася рэфармаваць яго. У будынку КГБ у Вільні зрабілі Музей генацыду, а службу бяслекі краіны стварылі новую, на чыстым месцы.

Цяпер, калі тая старонка гісторыі літоўскага грамадзтва перагорнутая, Вітаўтас Вайтас вырашыў распавесці журналістам пра некаторыя сакрэтныя ка-гэбісцкія кухні, не баючыся нікога асабліва закрануць — німа ў Літве КГБ, і тых мэтадаў болей не выкарыстоўваць. Міжтым у нас «кавалі другія, а ланцуг той самы». Цікавае з распаведаў Вайтаса пра тое, чаго ён навучыўся ў менскай школе КГБ у Вайковым завулку, гэта, напрыклад, гэбісцкія сцэнары дыскрэдытацыі апа-

зыцынага руху ў часы перастойкі, што ставіліся ва ўсім бытам СССР, у тым ліку і ў Беларусі.

«Закарміць» посъехамі

«У нас увесь час была інфармацыя пра тое, што адбываецца ў грамадзтве, — кажа Вітаўтас Вайтас. — Мы ведалі, што кажа, у каго якія пляны. «Саюдзіс» можна было называць рэвалюцыяй, пуччам, пераваротам, вызвольным рухам ці яшчэ як-небудзь, але з нашага пункту гледжання гэта быў бунт, тэорыю якога мы добра вывучылі.

Бунт можна ліквідаваць сілай або мэтадам «перанасычэння», г.зн. даць столькі свабоды, каб у бунтароў парушылася страваванье. Памятаце, як гэта пачалося ў Літве: эканамічна са-мастайнасць, вяртанье сцягы і г.д. Адзін са сцэнароў прадугледжваў тэрмінова і нават з гакам задаволіць гэтыя патрабаванія. Усе асьлеплі б ад радасці, пачаліся з непазыбжных проблеме пераходнага перыяду, расчараўванне, а тады ўвадначасце ў патраб-

ны момант найбольшага расчараўванья пераменамі — рэфэрэндум, адпаведная падрыхтоўка грамадзкіх думкі, і народ сам «свайм волевыяўленнем» замацоўвае адмову ад реформай».

У Літве гэтыя варыянт не прыйшоў, не знайшлося лідэра-зрадніка, які б прадаў нацыянальныя інтарэсы, хоць момант грамадзкага расчараўванья «вагноркі»-«зайцамі» і рэзкіх павышэнняў квартплаты не бралава. У іншых краінах — знайшліся.

Навязаць раскольнага лідэра

«Усё пачынаецца з того, — працягвае маёр Вайтас, — што ў грамадзтве ўзынікае пэўная група, якая з кожным днём расьце. У ёй ніяма афіцыйнага лідэра, а неафіцыйны, калі ён вось-вось зьявіцца сам, яшчэ больш умацуе гэтую групу. Тому ў апазыцыйнай групе мы знаходзім злобнага, канфліктнага чалавека або чалавека, які па сваіх якасцях нікі не можа стаць папулярным лідэрам. Аднаго інфарматара мы просім прапанаваць яго ў старшыні сходу. Другу-

Фота: Дзяніс Носава

гому інфарматару даем указаныне патрабаваць ад будучага лідэра, каб ён аваязкова на мітынгу скажаў прамову. І так далей. Усё, лідэр ёсьць. Той, які ў будучыні расколі і аслабіць сваёй непапулярнасцю групу».

У апошнім сюжэце маёр Вайтас робіць выразны намёк на лідэра Саюдзіса, піяніста і прафэсара музыки Ландсбергіса. Маўляў, для Літвы і тутэйшага дэмакратычнага руху менавіта гэты «злы і канфліктны» чалавек быў вылуччаны

з падачы КГБ. Аднак час не апраўдаў гэбісцкіх разылікаў. У Літве. Затое можна меркаваць, што гэтыя тыповы сцэнар спрацаваў у іншых новаствораных краінах.

Толькі два старыя, сыцілія сакрэтныя безадносна да беларускай рэчаінасці, а колькі цікавага! Вось каб знайшоўся нейкі добры чалавек з менскіх службаў, каб падзяліцца сакрэтамі навейшымі. Но вядома ж, на ўсе яны цешацца тым, што з нашай краінай вырабляюць.

Алесь Кебік

Лісты у рэдакцыю

Эліта мусіць быць съціплай

Разумны чалавек іншае наці, у нашым выпадку Ежы Клачоўскі, аналізуючы цяперашнікі гісторыю Беларусі, бачыць, што ўсё, што мы маєм, гэта дзяякуючы сэрцу, мозгу й матеру наці — нацыянальной беларускай эліце. І ён збоку можа заклікаць: «Беларусы, шануйце сваю эліту, бо яна расцэнваеца на вагу золата».

Цяпер, у артыкуле «Беражыце эліту», аўтар яго кажа: «...Не прыпамінаю, каб нехта ў нас ставіў гэту задачу на першыя месцы. На першым месцы заўсёды былі заклікі ратаваць незалежнасць і мову, а вось ратаваць нацыянальную эліту — носьбіта гэтых ідэалаў — не заклікалі!» Гэта папрок.

Пытаныне, хто гэта мае заклікаць ратаваць эліту? Ратаваць мову і імкнуща здабыць незалежнасць заклікае беларуская нацыянальная эліта. Выглядае, што папрок ёй, чаму на першым месцы яна не заклікае: «Гэй, беларускі народзе, беражы нас, бо бяз нас прападзеши!»

І як ратаваць? Пэўніе раіцы: не гаварыце на вуліцы па-беларус-

ку, бо вас гумовыі палкамі пабьюць. І не змайцеся беларускай вызвольнай справай, бо вас арыштуюць, пасадзяць у вязніцу, будуть з вас зьдзекавацца, а то й расстраляюць.

Ісус Хрыстос, найлепшы прыклад ідэйнай эліты, ці ён заклікаў людзей берагчы яго і не спрычыняць яму фізычнай шкоды — не ўкрыжоўваць яго, бо, маўляў, што тады будзе навучаць людзей ідэям любові, прафы?

Калі ідэйны беларусстане перадумі думаць пра сябе і праноўваць сябе ў такіх, як ён — эліту, ён перастае быць прадстаўніком яе. Думаючы перадусім — «на першым месцы» — пра захаванье сябе, ён можа схіліцца да вышуку выгаднейшага жыцця, пайсці на ўслугі рэжыму, які зьнішае беларускую мову і незалежнасць.

Чужынец можа заклікаць: «Беларусы, шануйце сваю эліту!» А самай эліце: «Шануйце ў беражыце нас!» — заклікаць няўміка дыходна.

Раіса Жук-Грышкевіч, Таронта

Няскладныя вершы Міцкевіча

Прачытала ліст сп. Станішэўскага. Вось што згадалася: я не хацеў бы пакрыўдзіць паляка —

я і сам напалову паляк — але ж у польскіх паліках вельмі цікавае стаўленне да ВКЛ да іншых падзеяў, агульных для наших народаў. А менавіта.

Калі пачынаеш казаць паляку, што Міцкевіч, Манюшка, Агінскі ды ѿ толькі яны — БЕЛАРУСЫ, палякі ўсміхаюца і глядзяць на цябе, як на ціхага вар'ята. Але ж панове! Тады была такая, а на іншай сітуацыі. У тых часіны каб стаць вядомым, трэ было пісаць свае геніяльныя творы не па-беларуску, а па-польску.

Але ж з'вернемся да Міцкевіча. Кожны раз, калі чытаю «Пана Тадэвуша», з'яўляюцца ўвага на тое, што часцяком трапляюцца та-кія вершы, якія на першы погляд на вельмі рыфмуюцца. Ды гэта толькі на першы погляд. Калі прачытаць іх «па-беларуску» (у нашых мовах ёсьць шмат адноўкавых выразаў, якія адрозніваюцца толькі націкамі дызвінамі літарамі) дык атрымліваеца вельмі прыгожа ды з рыфмую. Што гэта, калі на съвядчанне не таго, што Міцкевіч адрухова, аўтаматычна ўжываў у некаторых момантах беларускія выразы?

Ігар Банцар, Варшава

Як родныя дзеци

З вялікай увагай чытаю ўсё,

што датычыць Вільні, і стала надта сорамна за наядайнія выказваньні сп. Шарэцкага на гэтыя конты. А вось ліст Валдана Банайчіса з Новай Вялейкі мяне ўзрадаваў, бо відно, што кранае яго тая «канфесійная статыстыка», як і ўвогуле праўда пра Вільню.

Праўда пра Вільню — гэта стрэмка, якая, можа, і на надта далаляе літоўцам, але ад якой німожна пазбавіцца. Ды беларусы на ёсць спрэд думаюць, як Шарэцкі. Але мы хрысьціяне, і ў нашай сітуацыі стаіміся да Вільні, як родная маці з біблійнага суду Саламона да свайго дзіцяці — жыла і квітнела любая Вільння. А далей... Быць таго ня можа, каб нашчадкі Вялікага Княства заўсёды мусілі атрымліваць візу, каб укленчыць перад Маці Божай Вострабрамскай або прывезьці дзяцем агледзець стараадунюю сталіцу.

Ніколі не кажы «ніколі».

Вікторыя Бувак, Горадня

Y-y-y...

Шаноўная рэдакцыя, іншы раз у вашых аўтараў слова беларускія, а сінтакса расейская. Чаму пішуць: станцыя коштам на 10 мільёнаў жыццяў, рэжысэр атрымае ганарап у 5 тыс. даляраў? Па-беларуску: пайшоў у лес, веру ў Бога, па-

зычыў у цябе, сукенка ў гарошак, — «у» у большасці выпадкаў мае значэнне наскрунку дзеяньня, адметнасці, ці часавай прасторы: у чацвер. Кансрукцыі ж тыпу «у яго ўжо раз», «эта абыдзеца нам у...», «груз вагою ў тону» — калькі з расейскага канцылярыту.

Алена Ціхановіч, Прага.

«НН» — корань будучыні

Піша вам заўсёдны чытач і прыхільнік вашае працы, нашай газэты. «Наша Ніва» — на проста газэта для сапраўднага Беларуса. Уявіць сабе Беларусь без «НН» немагчыма. Уявіць Беларусь немагчыма і без «Советской Белоруссии». Аднак «НН» — гэта і корань, і будучыня нашая. «СБ» ж — сымбал беларускай рэальнасці: Беларусі без беларускасці і, нарэшце, без беларуса. Падобна існаванне чалавека, калі ён не атаясамляе сябе ў пэўных, натуральных, адпаведных сваёй нацыянальнасці, утульных умовах, прыводзіц урэшце да абрываўсяці, ілжы ды бездухунасці.

Кастусь Гакевіч, Гомель

Падпіскаю — таньней: 1180 замест 1620

Падпіска на 5 наступных месяцаў каштую для менчукоў 1180 рублёў, на месяц — 236 рублёў. Калі ж набываць газету ў тым самым шапіку і плаціць штотыднік, дык гэта Вам абыдзеца ў 1620 рублёў (сама пазней з 1 сакавіка цана газэты ў раздрабніку дасягне 80 рублёў і будзе далей расыці). Мы раім Вам выбраць таньнейшы варыянт. Для нас таксама нашмат выгадней больш асобнікаў прадаваць праз падпіску: дзяля асаблівасці абарачнінна грошай і дурных цяперашніх законаў пра «фармаванне цаны» толькі падпісныя асобнікі газэты — ці то праз пошту, ці то праз шапікі «Белсаўдруку» — даюць нам даход, а праз тыя самыя шапікі ўраздроб мы прадаем сабе ў страту.

Дык падпісвайцесь!

Падпісца ў Менску «на шапік» можна да 21—22 студзеня (як у якім шапіку). Праблема была толькі ў тым, што ў сувязі з лукашэнскім законам пра ПДВ на тым тыдні падпіску шчэ не прымалі, але на гэтым маюць запрымаць. Падпісца на шапік вельмі зручна на толькі дзяля таньнасці, але і дзяля таго, што асобнік можна забіраць у панядзелак або ў любы іншы дзень. Сыпіс шапікай мы тут справа падаем. Звычайную падпіску на пошце можна аформіць у любой кропцы Беларусі з любога месяца пачынаючы, заплатіўшы да 10-га дня папярэдняга месяца — 256 рублёў на месяц.

Рэдакцыя

Ідзе падпіска на «Нашу Ніву» на 2000 год:

Падпіска звычайная:
на 1 месец — 256 руб.
на 3 месцы — 768 руб.
на 6 месцаў — 1536 руб.

Для менчукоў падпіска «да запатрабавання» (каб забіраць падпіску ў раздрабніку ў дзень выхаду газэты — гэта падпіска прымаецца да 23-й падпіснай месцы):

на 1 месец — 236 руб.
на 3 месцы — 708 руб.
на 6 месцаў — 1416 руб.

Лыжы з маторчыкам

Пра тое, як спартыўная мафія змагалася зь беларускім біятляністам

Біятлённая надзея беларусаў. Вадзім Сашурын ужо намазваў свае лыжы, калі сонца ўзышло над німецкім мястэчкам Рупольдзінг, дзе заканчваўся пяты этап Кубку сьвету па біятлёні. «Не падмажаш — не паедзеш» — гэта наш біятляніст ведае зь дзяцінства. Тым часам міжнародная спартыўная мафія ўжо пасьпела зрабіць сваю чорную справу. На стрэльбішчы былі расстаўленыя магнітныя пасткі для куляў, падпіленыя лыжныя палкі, злыты прыцэл — караеці, мафіёсі падпілі ўжо руکі ў чаканыні чарговага фіяска беларускага біятлёну. На гэтае відовішча не паленаваліся прыйсьці ў тысячы мясцовых німецкіх абібокаў.

Тым часам пачалася спрінтарская гонка на 10 кіляметраў. Біятлённы самародак Беларусі Вадзім Сашурын, што стартуе пад 29-м нумарам, зь першых мэтраў набірае шалённую хуткасць (вучыцца падмазаўца лыжы!). На агнявых рубяжах Вадзім дакладны. Мафіёсі ў жаху — палкі ў Сашурына не ламаюцца, мішэні закрываюцца адна за адной. І вось ён упэўнена фінішуе ды займае першы радок. Але радавацца яшчэ рана — на другім канцы стадыёну людзі ў цывільнім даюць указыні прадстаўніку буржуйскай Німецчыны Рыка Гросу, што стартуе пад 70-м нумарам.

Немец ужо за першай елкай пачынае разаць кругі дыстанцыі. Трэнеры ды прадстаўнікі міжнародных спартыўных інстытуцый заплющваюць на гэта вочы. Цалкам зразумела — усе сродкі кінутыя на тое, каб перашкодзіць беларусу заніць першое месца.

Далей — болей. На першым агнявым рубяже Грос здымает з пляча не звычайнай вінтоўкай, а сапраўдныя баявы аўтамат з магазінам не на пяць, а на пяцьдзе-

сят патронай. Ня дзіва, што пасля працяглай чаргі ўсе мішэні закрываюцца. Але ўсё роўна час у Сашурына значна лепшы. І тут немец адважваецца на непрыкрыты «мухлёж». Замест таго, каб сумленна адмахаць два з гакам кілямэтры перад другой стральбой, нахабны німчура абыходзіць стадыён кустамі ды зноў зьяўляецца на стрэльбішчы. Німецкія фанаты, паразіўляўшы раты ад такой прыемнай нечаканасці, сустракаюць прайдзісвета гучнымі воплескамі. Рыка Грос устаўляе новы магазын ды страле «на зьдзіўленне» дакладна. Мафіёсі ўздыхаюць з палёгкай — пасыля другой стральбы Грос на 1,7 сэкунды апярэджае Сашурына. Але німецкія трэнеры занепакоены — яны добра ўсьведамляюць, што такай мізэрнай перавагі недастаткова, каб адчувань сябе спакойна. Няшчасных немцаў прашыб халодны пот — яны ўявілі, як із ўм жорстка расправіцца, калі на верхнія прыступы п'едэсталу будзе ўсё ж беларус. Што ж рабіць?! І тут у галоўах спрытных на выдумкі прадстаўнікоў Дойччянду прамільгнула выратавальная думка. Лыжы з маторчыкамі!..

...На фініш Рыка Грос прыехаў зь лепшым часам. Усе задаволена ды хітра ўсіміхаліся, толькі беларуская каманда была забітая горам. У той жа дзень усе тэлеканалы буржуазнага сьвету трубілі пра бліскучую перамогу немца ды пра «дасягненне» беларуса.

R.S. Гэта ўжо чацверты срэбны медаль Сашурына ў розыгрышу Кубку сьвету гэтага сезона. Будзем спадзявацца, такая доўгая чарада няўдачаў не адаб'еца на пыхалалягічным стаНЕ Вадзіма, і ён абудзіць спартыўную мафію да заваювання «золата».

Богусь Біятляненак

Б Т В А Ч Ы М А Б Е Л А Р У С А

ПЕСЬНІ І САРКАФАГІ

У сераду ня сумна прайшлі праграмы «Добрай раніцы» і «Добры вечар, Беларусы!» — пра беларускія імёны на геаграфічнай мапе. Паказвалі мала, затое расказалі шмат, дыгледачы ў жывы эфір званілі. Узгадалі і пра Дамейку, і пра высіпу Половац, забыліся хіба толькі пра горную хрыбціну Чэрскага.

Сучаснае беларускае імя, на жаль, мала вядомае шырокай публіцы, уласнай персонай прысутнічала ў пятніцу ў праграме «Сёньня з вами...». Слынны майстрап, апаратар «Беларусьфільму» Юры Ялхоў; гэта ён зьняў любімую зь дзяцінства «Прыгоды Бураціна» ды «Чырвоны Капялюшык». Распавёў пра свае прызнаныя ў Саюзе вынаходніцтвы, зробленыя ў чиста савецкім стылі: прыходзілася ўласнаручна

выпраўляць дрэнную савецкую кінастужку. Сп. Ялхоў — прыхільнік думкі, што прыгажосьць уратуе сьвет; вельмі любіць здымаму проста кветкі, як чыстую красу, і вельмі ня любіць бачыць вялізарны «саркафаг» у цэнтры Менску, як чыста зусім адваротнае...

Увечары гэты саркафаг вісеў фонам праз уесь тэлерасказ пра саветкаванье Новага году ў Менску. Менчукі, што не дабраліся ўноч на тры нулы да Кастрывчніцкага пляцу, і астатнія беларусы паглядзелі на натоўп, на добрую ілюмінацыю, на стандартны канцэрт ды паслухалі стандартныя слова віншавання-зчэчнення ад артысту ды простых грамадзянаў.

Танцы з фарэрвэркамі напрыканцы съвята ў тэлепраграмы выг-

Менская кроніка

30 цудатворных абразоў

У Нацыянальным мастацкім музеі праходзіць выставка цудатворных і мясцовашанаваных абразоў Божае Маці: 30 абразоў з розных куткоў Беларусі. Праваслаўныя і католіцкія абразы, створаны ў XVI-XVIII ст., трапілі ў фонды музею яшчэ за савецкім часам, але некаторыя і да цяпер не адвестаўваныя.

Партрэт зь літарак

Тамсама, у Мастацкім музеі, 13 студзеня адчынілася выставка каліграфіі ў шырэфтовага дызайну «Літарт 2000». Тэрмін «літарт» прыдумаў у свой час паэт Але́сь Разанаў. У гэты, ужо трэці, выставе каліграфіі разам з мастакамі Паўлом Семчанкам, Вячаславам Паўлаўцом, Уладзімерам Васюком удзельнічаюць літаратары-авангардысты. Сярод экспанатаў — складзены з літараў партрэт філёзафа Валянціна Акудова. Якога «няма».

Людзі граюць людзям

13 студзеня ў Слуцку пачаўся Рэспубліканскі фэстываль аматарскіх тэатраў. Прыхеxалі камэдыянты адусюль, ад Ваўкавыску да Лепля. Апроч самога Слуцку, народныя тэатры выступілі ў дзеяцівіцах навакольных вёсках. Сёня ў Беларусі граюць больш за 200 аматарскіх тэатраў.

Анархісты — мінтам

12 студзеня дырэкцыя начнога клубу «Магна» (былы «Акварыюм»), дзе таго вечара праходзіў канцэрт 10 рок-гуртоў, абвесьціла пра заснаваныя рок-клубу. Але найбольш цікавая на гэтым тыдні туносука збиралася ў той жа дзень у клубе «4 апальсны». Менская анархісты з газеты «Навінкі» наладзілі традыцыйную вечарыну «Блакітны агенчык», вытрыманую ў лепшым духу штампаў Беларускага тэлебачання. Гучалі заклікі змагацца з касмапалітамі, не жаўцаць амэрыканскіх баб-гамаў і ўвогуле пакараць Амэрыку эканамічнымі санкцыямі. А ўлюбёны лёзунг нашых анархістаў — «Дапамажкі мінтам: пабі сябе сам!»

Юрась Барысевіч

Мірны ўзыёт

Беларус Максім Мірны вырываўся на 13-ы радок у рэйтынгу найлепшых тэнісістў сьвету. Не, ён ня выйграў у Сампрапаса і Агасі. Папросту АТП увяла новыя правілы падліку ачкоў, і кожны новы год усе тэнісісты будуть пачынаць «з нуля». Удала выступіўши на першым жа турніры (Мірны дайшоў да чвэрцфіналу), наш тэнісіст быў ускараскаўшы на самую вяршніню рэйтынгу. А цяпер зноў папоўз назад. Прыроду не падманеш!

Аляксей Шыдлоўскі

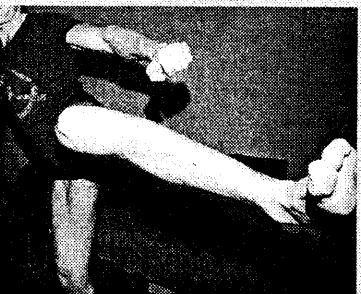
Лядалі ня вельмі аптымістична, бо быў пад славутую тэму з «Карміны Бураны», зусім не навагоднюю. Да таго ж, як ні мудравалі аўтары тэлевэрсіі пры мантажы, усё роўна бачна было, што танцы дрэнна ведалі, што рабіць з тымі ручнымі фарэрвэркамі, ды толькі думалі, як вочы прыкрыць.

Увогуле падалося, што асабліва весела ды відовішча на Кастрывчніцкім пляцу, і астатнія беларусы паглядзелі на натоўп, на добрую ілюмінацыю, на стандартны канцэрт ды паслухалі стандартныя слова віншавання-зчэчнення ад артысту ды простых грамадзянаў.

Паглядзець, мусіць, цікава будзе «Джаз уночы» ў аўторак — бліз і джаз з фэстывалю «Блюз жыве ў Менску». У чацвер апоўдні ў пятніцу пад вечар «Нашы краі» — пра ўздел Беларусі ў першай сусветнай віншаваніі XIX ст. Аматары спорту мусіць не прапусціць матч зорак Усходне-Эўрапейскай хакейнай лігі — субота, 17.00.

Арцём Лук'янавіч

Дзёвартабыць

Цэлы ды ляндшафты

Ці спрабавалі вы калі-небудзі зірніцу на навакольныя краівід, як на чалавече цела? А можа, наадварот, абрыйс цела нагадваў вам малюнкі прыроды? Так ці інакш, цікава завітаць у галерэю візуальных мастацтваў NOVA, што месцыца ў бібліятэцы імя Янкі Купалы. 14 студзеня там адчынілася выставка «Ляндшафт цела». Цела ляндшафту. У арганізатараў быў намер «асвяціціцы самыя розныя формы дыялагу паміж целам ды ляндшафтам, распазнаны цела як часціцу ляндшафту вакол нас і апісаць ляндшафт як цела». Сярод удзельнікаў выставы ўсе тыя, чые здымкі часцікам зьяўляюцца на старонках «НІ»: Кляшчук, Раманюк, Парфянок. Анатоль Кляшчук на выставе паказвае, як выглядае з гелікоптеру чарнобыльская зона; Дзяніс Раманюк аналізуе засыпаваныя органы чалавечага цела (у тым ліку полавыя); Уладзімер Парфянок дзманструе вынікі эксперыменту геніні інжыніры. Пасыя сары выставаў у галерэі «Nova» будзе выдадзены CD «Аспекты сучаснай беларускай фатографіі».

Абразы ды шаты

У аўторак, 18 студзеня, выставка ў галерэі NOVA зачыненая, але ў Купалаўскую бібліятэку можна завітаць і ў аўторак. Бо Беларускі калегіум а 18.30 запрашае на чарговую лекцыю. Аляксей Хадыка распавяждзе пра беларускі жывапіс XV—XVIII ст. ды пра тое, як ён упісваецца ў эўрапейскі канцэкст. А галерэя NOVA месцыца ў той самай акцівай залі.

хульскага. Клясычнае камэдый становішчаў, працяг «чорнай» камэдыі «Кілер»(1997).

Ранніе німецкае кіно

Інстытут імя Гётэ прэзентуе анталёгію ранніяга німецкага кіно (1911—1919 г.). Найлепш да яго пасуе азначаныне «кінematограф хакання і адчаю». Фільмы паказваюць у Палацы культуры вэтэра-

наў, што на вуліцы Янкі Купалы 21, пачатак а 19-й. Дарэчы, фільмы ніякія, а таму за раплем на сцене шырэфуючы Алег Крымэр да Леанід Гурвіч. У панядзелак, 17 студзеня, твор Эзэфа Дэльмота «Таямнічыя кілі» (1913). Крымінальная драма, дзеяльнае якой разгортваецца вакол таямнічага клубу самагубцаў. «Выкупленне» (1917) Эмэрыха Гануса. Мэлядрама пра адноўлены зрок і тое, што з гэтага атрымалася. 18 студзеня — Эзэф Дэльмот, «Права на існаваннне» (1913). Драма, у якой невінаваты чалавек мусіць хавацца ад паліцы. «Хітрык Ванды» (1918) Райнэра Портэга. Камэдия пра тое, што жонку можна адшукать у пачку цыгарэт. 19-га — «Чорны шар, ці таямнічыя сёстры» (1913). Рэжысэр Франц Гофэр. Адна з трох сяствёр сканчае самагубствам з-за няудалага хакання. Ейнага хаканка чакае прысуд, які выносяць самі сёстры. Стужка Віга Ларсэна «Балотная кветка» (1913): мастак закахаўся ў натуршчыцу, якая ўзяла ў зьбегла з ягонымі грашымі. Праз шмат год яны сустракаюцца зноў. 20-га — «Хаканыне Марыі Бондэ» (1918) Эмэрыха Гануса. Тры сястры хакаюць аднаго цырковага артыста ды пакутуюць ад реўнасці. «Двойны жыл» (1912) Макса Мака.

Стужка Эміля Албэса «Каспэль-Лота» (1913). Фільм пра хаканіне, якое яшчэ не прыйшло, але ўжо ўратавана.

Папулярнае кіно па-беларуску

У кінаклубе ТВМу 22 студзеня паказваюць «Жыцьцё жукоў» (для дзяцей, 16.30) і «Маску» (18.00). Паколькі паказы карыстаюцца вялікай папулярнасцю, тут уяўлі плату за сэанс — 40 рублёў.

Алесь Кудрыцкі

ХТО ВЫКРАДАЕ ЧАЧЭНІЮ

За большасцю выкраданьня на Паўночным Каўказе стаяць расейскія спэцслужбы — цьвердзяць палякі, выкрадзеныя ў Чачні ў сінезні 1997 году

Два гады таму ў Чачні выкрадалі групу палякаў: Паўла Хайнанцага і Марэка Кужынца з Кракава, Кышытана Галінскага з Гданьску, а таксама Дамініка Піскоўскага і Марціна Тэля з Лешна. Яны распавядаюць, што ўвогуле ўмовы ўтрыманьня былі някепскія, хоць амаль увесь час палоннікі былі прыкуты да батарэй. Часта іх перавозілі з месца на месца з завязанымі вачыма. Пасля 53 дзён зняволення палякі былі адбіты падначаленімі генерала Лечы Хульдышага, кіраўніка службы народнай бяспекі Чачэнской Рэспублікі Ічкерыя. Вялікую ролю мелі высілкі пасланцаў польскіх уладаў Зянона Кухцяка.

Хайнанці і Кужынец з 1994 году працуяць на карысць вольнае Чачні. У 1995 разам з Ежы Дабравольскім арганізавалі Гуманітарную Ініцыятыву, якая высылае канвоі ў Чачнію. Чачэнцы надалі гэтай арганізацыі ганаровае жыхарства Самашкай, а расейскія спэцслужбы занеслы яе ў свае чорныя сльпісі.

Павал Хайнанці: Мы прыехалі з гуманітарным канвоем у Самашкі, гэта была ўжо наша чацвертая паездка ў Чачнію. Тую паездку мы арганізоўвалі супольна з Гданьскім аддзяленнем добрачыннага фонду *Caritas*. Другой метай паездкі было ўсталяваньне супрацоўніцтва паміж сэймікам самакірнай Гданьскага ваяводства з прэфектурой рэгіёну Ачхой-Мартан. За дзень да аўдыенцыі ў Масхадава палякаў выкрадалі

на дарозе пад Грэзным.

Неяк паслья адзін з нападнікаў сказаў нам: «Гэта справа палітычная. А грошай у нас хапае. Калі б справа была ў грашох, падразалі б вам вуши ці пальцы, знялі б, паслалі сем'ям і ўзялі б скошы».

Масква хоча адрэзанец Чачнію ад съвету. Расея не жадае, каб у Грэзны прыяжджаю замежных журналістах, гуманітарных дзеячы, палітыкі, бізнесаўцы. Чым меней съведкаў, тым лепш распраўляцца з «сэпаратыстамі».

Ежы Дабравольскі: А расейскія мэдыі выдаюць у съвет інфармацыю, што выстаўляе чачэнцаў барбарамі, бандытамі, тэрарыстамі. (Е.Дабравольскі чатыры разы быў у Чачні з гуманітарнымі канвоемі.)

Марэк Кужынец: Размаўляючы з намі, Зэлімхан Яндарбіев распавёў, што выкраданы набылі новую моц у 1991 годзе, адразу па ўтварэнні Федэрэцыі Паўночнага Каўказу і абвешчаны на Кангрэсе чачэнскага народу пастулату аб незалежнасці краіны. Адным з выкрадзеных быў брат Яндарбіева.

Існуюць таксама выкраданыя крымінальныя, для атрымання выкупу. Здараюцца ѹ выкраданы ў чачэнскім асяродзьдзі, і, як вынік, закалоты паміж тэйпамі. Аднак з 700 зарэгістраваных выкраданьняў, паводле нашага чырвёрдага пераканання, большасць інспектавана расейскімі спэцслужбамі. Гэта даказваюць і сумы выкупу: патрабаваны дасягаюць мільёну даляраў. Звы-

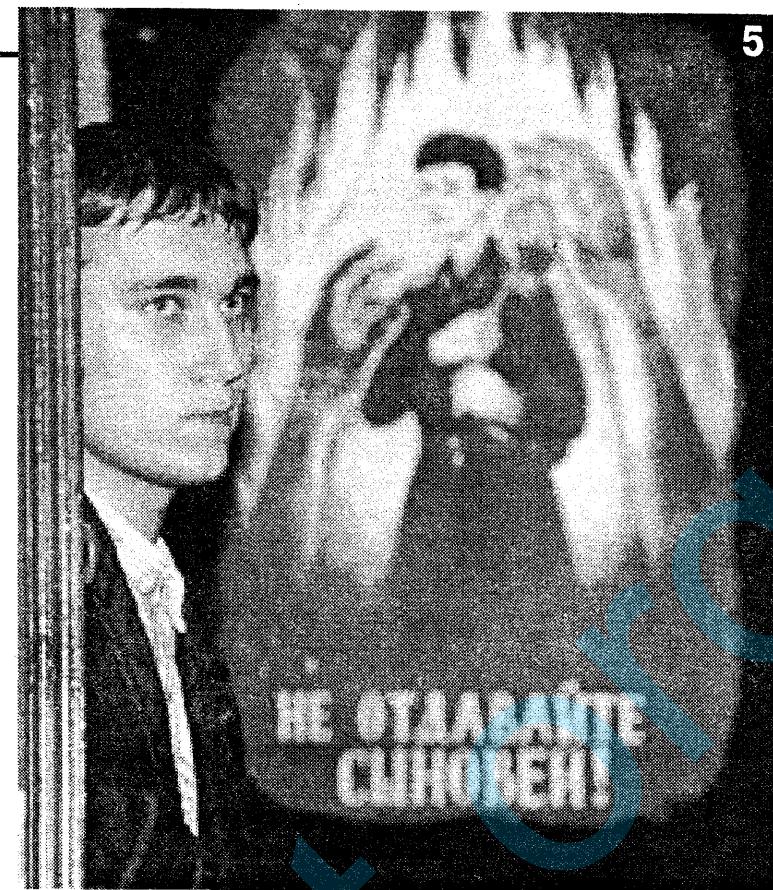
чайны чачэнец дакладна ведае, што нават на багатым Захадзе мільён даляраў — гэта цэлы маётак. Сумы выкупу могуць съведчыць, што выкраданыя маюць не крымінальны, а палітычны характар.

М.К.: У 1994 годзе расейскія мэдыі прадстаўлялі чачэнцаў як мафіёзі: наркотыкі, адмываючы брудных грошай, злачынствы. Гэтыя закідаў аказалася замалы, і Чачнія ўжо зрабілася краем выкраданьня і бязылітасных забойцаў, якія не шкадуюць нават удзельнікаў гуманітарных канвоев. На жаль, расейцы часткова дасягнулі свае мэты, і іншаземцы баляліся ехаць у Чачнію шчэ перад войной. У мэдыях усталяваўся крыйдны імідж чачэнца-тэрарыста.

Е.Д.: Акцыя вызвалення пяці палякаў была сяброўскім жэстам уладаў Чачні, якія дасягнулі да Польшчы. Чачэнцы як паветра патрабовали контакты са съветам. Адзінай патрэбай гэтага расстралянага расейскай артылерыі народу ёсьць заступніцтва съвету.

Калі генерал Лечы Хульдышага (цяпер ужо нябожчык) вызваліў палякаў, ён сказаў ім: «Вас выкрадалі не чачэнцы. Вас выкрадалі бандыты. А бандыт ня мае нацыянальнасці. Яны мелі толькі чачэнскія твары. За ўсёй гэтай апэрацыяй стаяў палкоўнік ГРУ (расейскі вайсковы вывед) Адам Дзеніёў, маскоўскі чачэнец».

Падрыхтавала Святлана Курс
паводле *Gazety Wyborczej*

Нарэшце стала чуваць пра расейскую арганізацыю «Салдацкіх мацярок», якая шмат шуму нарабіла ў першую чачэнскую вайну, а ў гэтую быццам ёй голас заняло. Штодня ў Чачні гінучь дзясяткі, а то й сотні тэрміновікаў-фэдэралаў, а з боку мацярок — цішыня. І вось у мінулу пятніцу ў Санкт-Пецярбургу — першая нясьмелая сходка. Гаварылі пра тое, як легальна ўнікнуць службы ў Чачні, давалі парады прызыўнікам.

А назаўтра, у суботу, 15-га, у простым эфіры радыё «Свабода» выступала ўжо Валянціна Мельнікава — адказны сакратар Камітэту салдацкіх мацярок. Зь яе словаў, Камітэт вызначыў, што з пачатку кампаніі ў Чачні загінулі трох тысяч фэдэралаў і шэсць тысяч параненых. Мельнікава кажа, што афіцыйныя звесткі пра расейскую страты на Паўночным Каўказе заніжаныя як мінімум у сем разоў.

сея вядзе ня толькі дзеля кантролю за нафтай, але й дзеля ўмацавання свайго прэстыжу «вялікай дзяржавы», якай ўмее навязаць свае інтарэсы нават кулаком. Каўказцы ж, кабмагчы супрацьстаяць, мусіць аб'яднацца ў дзяржаў-таварыства традыцыйнага для сябе кшталту, заснаванае на прынцыпе крэўнага свяцтва. А чачэнскі народ павінен паказаць іншым каўказцам прыклад: «Ваўкі павінны вярнуць сабак назад у зграю».

Гарантамі бяспекі ў дзяржаве, пабудаванай паводле прынцыпаў Нухаева, былі старышыны родаў. Выбіраць кіраўніка супольнасці ён таксама хацеў бы праз сваёцкія структуры — спачатку на ўзроўні сям'і, тады — роду і кляну і гэтак да дзясяткі правадыроў плямённаў, што кіруюць ўсёй нацыяй. «Калі праз дзесяць гадоў памрэць Алье і Шэварднадзе, дык толькі чачэнскі прыклад зможа прадухліць хаос».

Нухаэў займаецца і практычнай дзейнасцю. У 1998 ён заснаваў Каўкаскую Эканамічную Супольнасць (КЭС). КЭС мае штаб-кватэрэ ў Лёндане і аддзялены ў Грэзным, Тблісі, Баку, Стамбуле, Тэгеране, Варшаве і Вашынгтоне.

На задуму стваральніка гэтая кантора мусіць стаць эканамічнай асновай новай каўкаскай супольнасці.

Бягучыя справы супольнасці вядзе Mansur Jakhimchik, паляк, што навярнуўся ў іслам, колішні студэнт Оксфорду. Справы іхнія йдуть: толькі ў Баку яны трывалі ўсёй супольнасці 80 харчовых супэрмаркетаў і цэмэнтавы завод.

Выглядае гэткі шэраг трох дзіўна — шэйп, род, фондавая біржа, супэрмаркет, джынсы... Нібыта ўтопія. Але Нухаэў настроены рашуча — ён не шкадуе грошы на падрыхтавану ўцекачоў, а 200 мужчынам ёго роду ваююць з расейцамі.

Сяргей Радштайн

ЧАЧЭНСКІ МУЛЬТЫМІЛЯНЭР НЕ ШКАДУЕ ГРОШАЙ НА ВЫЗВАЛЕНИЕ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Якія гроши стаяць за чачэнскімі незалежнікамі? Чачэнская. Адзін з тых, чые фінансы ідуть на падрыхтавану маджахедаў — міліянэр Ходжахамэт Нухаэў.

Постаць настолькі калярытная, што ў Англіі Фрэдэрык Форсайт выдаў пра яго кнігу, якая называецца *The Icon*, а палякі і галіндцы цяпер здымаяць рамантычны дакументальны фільм.

У 1975 годзе малады студэнт-юрист разам з шасццю землякамі заснаваў у Маскве таемны Камітэт вызвалення Чачні. Камітэт а сразу падумай пра гроши на гэту справу і заняўся продажамі джынсаў. Гэтай групоўцы наканавана было стаць адной з найлепш арганізаваных пайлегальных камірцайна-клянавых групав у Маскве, а Нухаэву — мультыміліянэрам.

«Шчырае кажучы, я не адрозніваў, дзе грэх, дзе чысьціня, — кажа Нухаэў у інтэрвю нямецкаму часопісу *Die Woche*, — бо не было калі думаць. Але падсвідома я ўжо тады ставіў на крэўнае свята, працаваў чачэнцаў, паслья палякаў».

Чачэнскім камэрсантам дбаць пра ўласную бяспеку праз узаемадапамогу сваякоў. Калі гэтага не хапала, тады я сам арганізуваў усіх да супольнай абароны».

Пра Нухаеву ходзяць легенды: у 1989 годзе яго выклікалі «на размову» дванаццаць маскоўскіх крымінальных босаў. Запрапанавалі прыняць іхнія кодэксы і правілы гонару і жыць паводле законаў расейскага злачыннага съвету, але ён адказаў ім: «Вы ў найлепшым выпадку можаце стаць людзімі гонару, а мы, чачэнцы, нараджаемся такімі».

Пачалася страляніна, а паслья ѹ сапраўдная вайна, у выніку якой заняўся ўсёй дзвяраццаць аўтарытэт. Нухаеву шматкроць арыштавалі, тройчы судзілі, усяго ён за сваё жыцьцё адседзеў цэлямі сем гадоў, паслья апошняга арышту (у 1991 годзе) уцёк з турмы. У 1994-м менавіта ён фармаваў

службу замежнай выведкі Чачні, у 1995-м яго паранілі пад Грэзным, і тады ён заняўся ў Баку і Стамбуле арганізацый падтрымкі для чачэнцаў да наладжаньнем кантактаў на Захадзе. Менавіта ён арганізаваў і прафінансаваў візит Масхадава ў Лёндан і паездку чачэнскай дэлегацыі на сутрэчу АБС ў Стамбуле.

Ягоны камітэт да сёньняшняй сітуацыі: «Камунікцыі перакрытыя, але расейцы не кантролююць мяжы з Грузіяй». «Мы маглі бы ходзіць да дзясяцкі туды дадатковыя грошы, але нашыя суайчыннікі спытлілі: нашто? Сапраўды, у іх ёсць для змаганьня ёсьць, а зброя яны пэрыядычна захоплююць у расейцаў. Толькі мала перамагчы і ў гэтай, другой вайне, калі мы можам зноў прайграць мір».

Былы мафіёзі мае ўласны ідэі ўрэгульвання сітуацыі на Каўказе. Ён кажа, што вайну Ра-

у сабе «амэрыканскую мару».

Зрэшты, для соцені мільёнаў краістальнікаў тое, што Біл Гейтс — амэрыканец, мае на большае значэнне, чымся тое, што канструктар Калашнікав — расец. Расейскія «калашнікавы» выкарыстоўваліся і дагэтуль выкарыстоўваюцца таксама і супраць расейскіх салдатаў; можна пры-

пусціць, што і антыамэрыканскія тэрарысты ці гакеры, якія атакуюць Пэнтагон, на гэледзішча, чалавек. Так, камп'ютарны і фінансавы Бог — ці д'ябал — аказаўся чалавекам. Яму надакуяць гульня-стратэгія, задачамі якой былі бітвы з канкурэнтамі, акупацыя як мага большай тэрыторыі рынку, зыліцце кампаніяў ды ўсё такое, і ён добраахвотна зъ яе вышаў.

Алесь Пяткевіч

Яшчэ адна добраахвотная адстаўка

Кампанія «Майкрасофт» дынны заснавальнік Біл Гейтс — найбагацейшы прадпрымальнік ЗША — апошнім часам стала прыцягваюць да сябе ўсю съвету. Мінулы тыдзень прынёс чарговую сенсацыю. Біл Гейтс абвесьціў, што складае зъ сябе пай-намоцтвы кіраўніка кампаніі «Майкрасофт».

Адгэтуль ён будзе пераймацца адно распрацоўкай праграмнага забесьпячэння.

«Майкрасофт», бяспрэчны лідер рынку праграмнага забесьпячэння для пэрсанальних камп'ютараў, калісці пачыналася ў звычайнім гаражы. Да сягнішніх часоў імперія сіламі сіламі неверагоднага посьпеху, Біл Гейтс увасобіў

6 ТЭМА

СТРАЧАНЫ СКАРБ-3

Выставу «Хрысьціянскае мастацтва Літвы», якую дзяржаўныя і касцельныя ўлады адкрылі напярэдадні 2000 году хрысьціянства, ужо сёньня называюць самай вялікай выставай у гісторыі Вільні. Справа ня толькі ў яе рэкордных экспазыцыйных плошчах, але і ў тым, што тут сабраны разам самыя каштоўныя і съвятыя рэчы.

Выставка складаецца з розных тэматычных раздзялаў. Напрыклад, у першым, гістарычным, паказаны дакументы, якія датычацца старой гісторыі хрысьціянства ў Вялікім Княстве. Тутака ѹ першыя папскія булы з архіваў Ватыкану, адрасаваныя ѹ наш край, і арыгіналы граматаў Гедыміна і Вітаўта, і найстарэйшыя кнігі, ад рукапіснае Бібліі Святога Гераніма да Берасцейская Біблія і ўніяцкіх беларускіх малітоўнікаў. Але самы дарагі скарб, якім адкрываеца ѹ выставка, — гэта Тураўская Эвангельле XI ст., самыя старажытныя экспанаты. Міжволі затыаешы дыханыне, углядаючыя ѹ беларускія слова, буквы і маргіналіі, якім амаль тысяча гадоў. А фарбы па-ранейшаму чыстыя і нятускныя...

Астатнія раздзялы выставы па-рознаму аздобленыя і пабудаваныя на розных прынцыпах. Ёсьць, напрыклад асобны раздзел скарбаў, царкоўнага ўбрання і партрэтаў з Віленскага біскупскага пасады (у ягоных традыцыйных межах). Сярод іншага тут паказаны невядомы ѹ Беларусі партрэты XVI ст. віленскага біскупа (1481—1491) Андрэя Гашкевіча і князя Паўла Гальшанскага, пэндзля Джавані дэль Монтэ.

Асобна прадстаўлены раздзел некаталіцкіх канфесіяў, зь вялікай сэкцыяй праваслаўных абразоў. Раздзел народнага ралігійнага мастацтва. І багата ўсяго яшчэ.

Але самае пачэснае месца на гэтай велізарнай выставе, як і чакалася, заняў скарб Віленскага Катэдры. Ён вылучаны ѹ асобны раздзел і экспанаваны зусім панішаму. Для яго змантаўваная асобная камера, з ультрафілетовымі лямпкамі, адмысловай вэнтыляцыяй і систэмамі аховы...

Гісторыя гэтага скарбу вельмі доўгая. Ведама, што першыя дарункі Катэдры рабілі яшчэ Вітаўт з Ягайлам. Пазней, усьлед за імі, святыню адворвалі вялікія князі і каралі Святых Казімер, Аляксандар, Жыгімонт Ваза, княгіні і каралевы Альжбета Габсбург, Бона Сфорца, Барбара Радзівіл. Вялікія ахвяраваны ішлі ѹ Катэдру з усіх Беларусі. Ад Радзівілаў, Сапегаў, Тышкевічаў ды іншых magnataў, якія выкупалі гэткім чынам сабе забавенне вечнае. Багата ахвяравалі Катэдры і самі віленскія біскупы, напрыклад, Пац, Война, Бржастоўскі...

Найперш дарыліся сакральныя рэчы, уласна для культу, накшталт маністраціў, паціраў, рэлікварыяў, кандэлябраў і лямпадаў. Шмат было келіху, сподачку і лыжачак для прычасця. Часціком гэта былі ѹ гэтак званыя ватыўныя, альбо ахвяраваныя, выявы сэрцаў, рук і ног, з каштоўных мэталаў, а то ѹ проста карапалі, ружанцы і пацеркі з каштоўнага каменя, пярсыёнкі, калечкі ці наагул залатыя і срэбныя манэты.

У XVII ст. узьнікла патрэба хаваць вялізныя скарбы, сабраны ѹ Катэдры, ад расейцаў і швэдаў. Да 1667 году большая частка скарбаў, пакуль быў біскупам Юры Белазор, пераходзіла на Берасцейшчыну, у рэзыдэнцыі Сапегаў, што ѹ Ружанах. Пазнейшыя часы таксама не прынеслі падэгкі. Багата чаго скавалі так, што ѹ да сёньня ніхто не знайшоў. Дарэчы, паднашэнны Катэдры ад каралёў і князёў пакуль ня знайдзены. У 1939 годзе былі перахаваныя кароны і рэчы, што знайшлі археолягі ѹ саркафагах князя Аляксандра, Альжбеты Габсбург ды Барбары Радзівіл у 1931-м. Сэйф быў недзе замураваны ѹ сценах бажніцы. Як і многі іншыя скарбы, адзін з якіх паказаны на выставе.

У экспазыцыю ўвайшлі толькі прадметы культуры і толькі тыя, што не патрабуюць дадатковай рэстаўрацыі, як напрыклад съвяточныя ўборы съвятароў, габелены, рэліквары.

Адна з найбольш каштоўных рэчай тут — залаты келіх, у духу беларускага рэнэсансу, падораны Катэдры пасля 1583 году Юр'ем Радзівілам, князем з Нясвіжу,

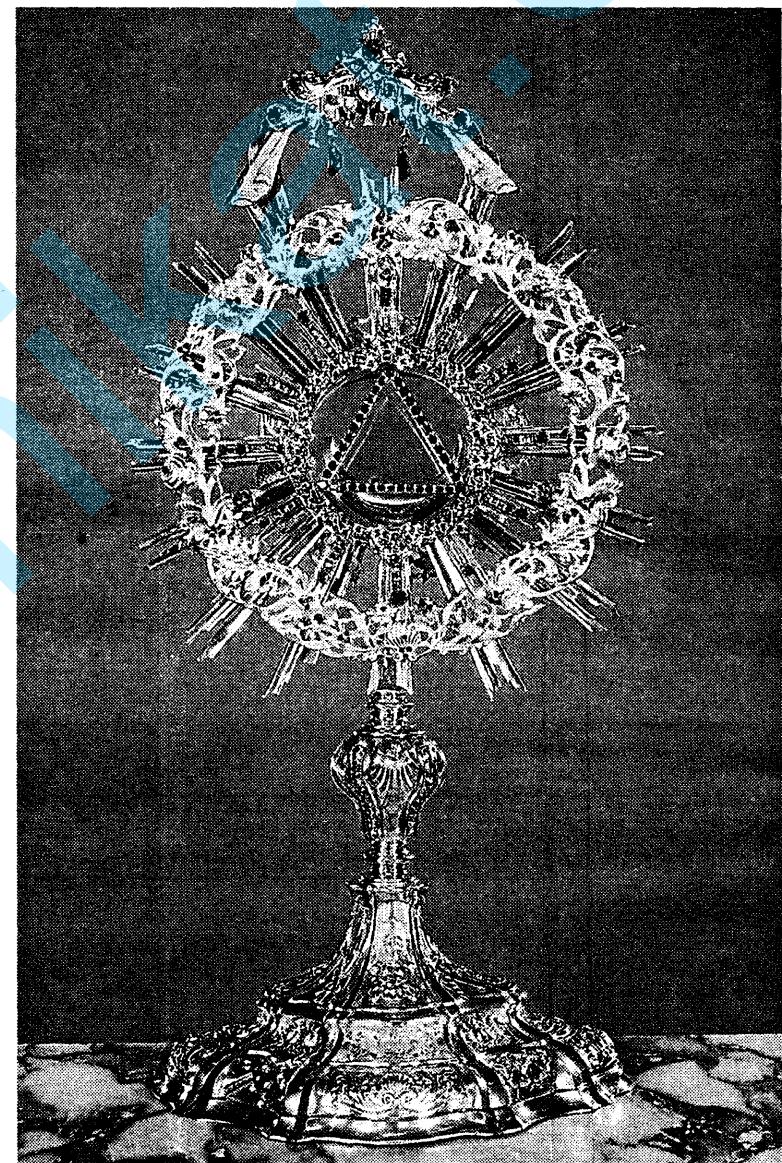
першым кадыналам у ВКЛ. Надзвычай тонкай ювелірнай работай ўпражвае маністрація з золата, плаціны і рубінаў, падораны вялікім гетманам Аляксандрам Гасеўскім у 50-я гады XVII ст. сабору Св. Кацімера, адкуль патрапіў ѹ Катэдру за расейскім часам. Цяжка прысыці міма вялізнага паціра, багата ўпрыгожанага эмалямі і рэльефамі са срэбра, падоранага Міхалам Тышкевічам. Тут агулам прадстаўленыя больш за тры сотні ўнікальных рэчак, рэлікварыяў

Скарб Віленскай Катэдры. Кубак XVI ст., дарунак Юр'я Радзівіла

Скарб Віленскай Катэдры. Кубак XVI ст., дарунак Юр'я Радзівіла, пячатка на донцы

Скарб Віленскай Катэдры. Маністрація XVII ст., дарунак Аляксандра Гасеўскага

«КАБ ЗНАЙШЛІ, ДЫК ПАКРАЛІ Б»

У 1985 годзе на гэтай каштоўнасці выпадкова натынуліся рабочыя, якія рамантавалі систэму вэнтыляцыі. Знаходку перадалі музейшчыкам. Музейшчыкі паведамілі пра яе ѹ ЦК літоўскай кампартыі. Нагадаю — быў 85-ы год. Дык вось, у ЦК прынялі рашэнне скаваць скарбы ад Масквы. Каб не забрала. Каштоўнасці падзялілі, запакавалі і ўчынілі разъвездылі па таемных сковах. Ніхто лішні не даведаўся. І толькі праз дзесяць гадоў пра гэта стала вядома публіцы...

Здыўляе ня гэтак дэтэктывная гісторыя пра знайдзены і перахаваны скарб, як паводзіны людзей: рабочых, якім хапіла цяму і сумленіня, будаў дадзяць звязацца са спэцыялістамі; археолягі і мастацтвазнаўцаў, у якіх ужо былі напагатове скрыны і цэтлікі; камуністай-«цакоўцаў».

якія ўсталі на абарону нацыянальных інтарэсаў у той зусім не нацыянальны час. Усе яны шчыра маўчалі цэлых дзесяць гадоў...

Калі б такі самы скарб знайшоўся ѹ 80-я гады ѹ Беларусі, што б малго абыцца зь ім? Такое пытанье я задаў вядомому беларускаму археолягу ѹ гісторыку Алегу Трушаву. Вось яго адказ:

«Нават каб гэткае было знайдзена ѹ пачатку 91-га, усё б вывезэлі ѹ Москву! Г далейши лёс быў бы гэткі: частку папросту пераплавілі б на золата, а самае каштоўнае аддалі ѹ гэтак званы «Гохран». Быў такі орган — Гохран СССР».

Беларускія археолягі ѹ гісторыкі змушаны былі здаваць знаходкі ѹ Москву. Навукоўцы з Рәсей, якія праводзілі раскопкі ѹ Беларусі, звёлі знаходкі сабе. У сваёй практыцы археоляга, а

пазней і дэпутата Вярхоўнага Савету спадар Трусаў сутыкаўся з гэтым шматразова:

«Гэткіх прыкладаў маса, — кажа ён. — Вось унікальныя бялыніцкі скарб залатых манэтаў, знайдзены прыблізна ѹ той самы час. Знайшлі пад Бялынічамі, а звязэлі адразу ѹ Москву. Але там яго на зынічылі, бо ён унікальны. Ён патрапіў у Гохран. Я, як быў дэпутатам Вярхоўнага Савету Беларусі, хацеў вярнуць яго назад, яшчэ за часамі СССР. Напісаў афіцыйныя лісты. І мне з

Масквы, дарэчы, прыслалі адказ, у якім паведамлялася, якія каштоўнасці, звязаныя з Беларусі, яны захоўваюць. Я гэты съпіс і Кебічу даваў, і Мясяніковічу. І потым даваў, як незалежнасць атрымалі. І нармальная людзі даюць б гэта ўсё вярнуці! Гэта ж дакумэнт. Там усё напісаны, адкуль і што паходзіць, пачынаю-

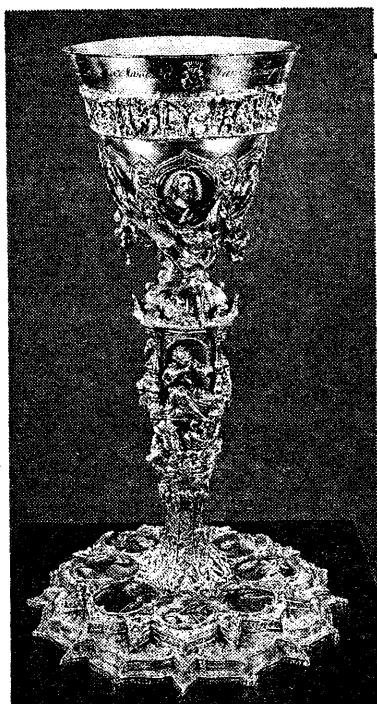
чи з 1964 году. Гэта дванаццаць скарбаў. Толькі тых, што ня зынішлі, не пераплавілі! Но асноўную масу манэтаў, царскіх, да прыкладу, ды іншых, перадавалі ѹ Москву, а там іх пераплавлялі ѹ звычайнай зліткі. А самае ўнікальнае здавалася ѹ Гохран, дзе і захоўваецца...»

Беларускія камуністы ніколі не ўяўлялі сябе бацькамі нацыі, кіраўнікамі дзяржавы — што БССР, што РБ. Для іх «нацыянальныя каштоўнасці» і «нацыянальныя сымбалі» — пустыя гукі. Таму паразаўваць іхнія паводзіны з паводзінамі літоўскіх камуністуў не выпадае. Але можна паразаўваць паводзіны простых людзей. Віленскія рабочыя, адкрывальнікі скарбу, таксама ўсталі на ягоную абарону. А што б на іх месцы зрабілі беларусы? — спытаўся я ў спадара Трушава.

«Каб знайшлі беларусы, — сказаў ён, — дык працэнтай 80 пакралі б. Астатнія здалі дзяржаве, каб атрымаць 25 % ад кошту знойдзенага. Адзін

наш трактарыст на Берасцейшчыне, напрыклад, у першыя гады незалежнасці знайшоў велізарны скарб рымскіх манэтаў. Здаў дзяржаве. І два гады валаўводзілі, каб выплаціць яму гэтыя гроши. Пра гэта писалі ва ўсіх газетах...»

Трактарыста дзяржава ўсё ж падманула. Бо выплачаныя гроши ѹ беларускіх рублях па колішнім афіцыйным курсе ніяк не дараўнаць да сапраўднай рынакавай вартасці тых антычных манэтаў. Але, прынамсі, скарб застаўся ѹ руках навукоўца, застаўся ѹ Беларусі. Мне самому даводзілася бачыць, як людзі раскрадалі знойдзеныя ўнікальныя скарбы, ня ведаючы іх рэальнага кошту. Як напрыклад, у вёсцы Матылі Шчучынскага раёну, дзе мэханізатары знайшлі збан са скарбам галіндзкіх манэтаў і рэчай XVI ст. і пахавалі сабе па кішэнях. Яны не разумеюць, што гэтыя рэчы ўдвая каштоўнейшыя, калі яны разам, што дапамагае іх атры-

Скарб Віленскай Катэдры. Пацір XIX ст., дарунак Міхала Тышкевіча часцінкамі мошчай Св.Марыі Магдалены, Пляцыда й Маўрыцыя, багата касцельнага начыння. Сярод усяго патрапілася ў буйная пазалочаная срэбная чаша, з праваслаўнымі крыжамі ѹ кірыйчай вяззю, з дзіўнай гравіраванай прыпісака на дзіўнай польскай мове: «katedry wilejskiej ad pfrancuzów Karola Bekina». Сапраўдны шэдэўр, Вялікі, альбо Гаштольдаў манстранц XVI ст., завяршае экспазіцыю. Эта ўнікальная рэч, у чалавечы рост вышынёю, вырабленая нашымі майстрамі, была падоранаая вялікім канцлерам і старостам мазырскім і барысаўскім, ваяводам наваградзкім, полацкім і віленскім, графам з Геранёнаў, Альбрэхтам Гаштольдам у 1535 годзе.

Схаваныя ў 1939 годзе палякамі ѹ адкрытыя літоўцамі ў 1985 годзе, скарбы нашыя магнатэрі зноў бачаць людзі. Шкада, іх ня бачаць самі беларусы, ці, прынамсі, нашы навукоўцы. Бо большасць рэчаў, прадстаўленых і ѹ разыдзеле скарбу Віленскай Катэдры, і ѹ астатніх, атрыбутаваных вельмі павярхоўна. Напрыклад, сотні ццілікі паведамляюць, што нейкія рэчі зробленыя ѹ «Сярэдняй Эўропе» альбо ѹ «Літве». Што такое «Літва» пачынаеш разумець, калі натрапляеш у залі «Жамойцкі біскупат» на цэлую шафу касцельнага адзенінья, мітраў, арнатаў, шкаплераў, падпісаных: «Lietuva, Gardinas» (Літва, Горадня)... А праваслаўныя абразы наагул тэртыярыяльна не прывязаныя, а толькі прадатаваныя. Ды ўсё ж гэта выстаўлена. І для прыгажосці ѹ сівяціці няма мяжаў. Выстава працягнеца яшчэ 3 гады. І ў нас наперадзе багата часу, каб вывучыць і навучыцца цаніць і шанаваць свой стражаны скарб.

Антон Сиюль

бутаваць і вывучыць.

Кіраўнікі ня верылі ѹ ня вераць у тое, што свая дзяржава ёсьць. А людзі ня вераць гэткай дзяржаве, якая ня верыць у сябе саму. Тому ліцаць сябе правамоцнымі прыўлашчыць тое, што знайшлі ѹ сваёй, прынамсі, зямлі. Але мой субяседнік, спадар Трусаў, лічыць, што справы ўсё ж павярнуліся да лепшага. Цяпер нічога з таго, што знаходзяць у зямлі, і таго, што рэквізуецца на мытні, не аддаюць у Расею. Створаны ацэнчаны камісіі пры менскіх ды абласных музеях. Падкуеца заканадаўства... І калі ў Беларусі будзе знайдзены, нарешце, скарб Напалеона, ён цяпер застанеца ў нас. А вось складзены спадаром Трусовым съпіс наших каштоўнасцяў, якія ляжаць у маскоўскіх сэйфах, чакае пары, пакуль у краіне зьявіцца свая ўлада. Гэты съпіс будзе надрукаваны і стане тэмама асобнай размовы ў «Нашай Ніве». Чакайце.

Сяргей Харэўскі

Уладзімер Ракіцкі: «У БЯЛЫНІЧАХ БЫЛА СТРАШНАЯ ГІСТОРЫЯ»

Працяг са старонкі 1.

«НН»: Як Вы паставіліся да тae прэмii, што адчулю?

Уладзімер Ракіцкі: Я ня ведаў, што мне будуць даваць нейкую прэмii! Пазванілі — прыяжджаі! Я ня ведаў і ня ведаю, як да гэтага ставіцца. Праца наша была карпартлівая ѹ дўгая. І не лічу гэту прэмii персанальнай. Хачу гэта асабліва падкрэсліць. Калі дзяржава адзначыла нашу працу — гэта заслуга ўсіх маіх паплечнікаў і помочнікаў, якія большую частку свайго жыцця праводзяць сярод гэтага гісторычнага пылу, у якім знаходзяць вялікія каштоўнасці. Сапраўдныя дыямэнты духу. Бо тое, што намі адкрыта — гэта сапраўды зьдзіўляе ѹ разу.

«НН»: Назавіце тады вашыя калегаў, сбороў-паплечнікаў...

Уладзімер Ракіцкі: Iх мно-
га. У нас свая творчая май-
стэрня Хадыкі Алена, дзе пра-
цујуць спадар Сарока, Мі-
калай Залатуха, Юры Малі-
ноўскі. Вось з імі мы ѹ па-
чыналі рэстаўрацыю манумэн-
тальнага жыватису. Перадусім
галоўнае, што за чалавек пра-
чуе ѹ рэстаўрацыі. Якія ава-
візкі, якія цяжар ён на сябе ўскла-
дае. Наколькі шчытры ён ставіцца
да сваёй працы. Вось Юры Малі-
ноўскі адзін паехаў у Месціслаў і
зрабіў рэстаўрацыю касцёлу кар-
мэлітаў! Гэта яго ўласная заслу-
га. Не было грошай, не было люд-
зей, а ён узяў і зрабіў найперш дах
над бажніцай. Працујуць над по-
мнікам, аддае частку свайго
жыцця, частку ўражання, част-
ку душы. Гэта неад'емна...

«НН»: Распавядзіце пра свае працы, дзе ѹ на якіх аб'ектах вы тварылі...

Уладзімер Ракіцкі: Першы май аб'ект я добра памятаю. Калі яшчэ вучуўся ѹ інстытуце, дык мяне запрасілі аднавіць пляфон у доме Якуба Коласа, столь у кабінэце. Да 90-х угодкаў з дня нараджэння. З того часу засталася байка, што у Азгурава Коласа на плошчы мусіў быць яшчэ калялюх — побач з пастам ляжаць. Але на яго грошай не хапіла, бо яны пайшлі на той мой пляфон у Акадэміі Навук!

...Пасля быў палац у Жылічах, пасля кляштар брыгітак у Горадні, дзе мы аднавілі сграфіта па фрызе. За дваццаць дзён разам з Маліноўскім мы зрабілі тое сграфіта, анёльчыкі. Трывае дасёніння. Тады Месціслаў... Гэта была цэлая эпоха! І там студэнтаў-манумэнталістаў гадавалі, на практицы, сярод якіх быў і Валодзя Адамчык. Потым Магілёў быў, касцёл Станіслава... У Слоніме сынагогу ѹ касцёл Андрэя рабілі. Гэта, вядома, праца цэлых калектываў. У Менску — у Лошыцкім палацы працевалі, у саборы Пятра і Паўла яшчэ працягваюцца работы.

«НН»: Я чую нейкую неверагодную гісторыю пра бялыніцкі касцёл, які дашчэнту зьнішчылі, а Вы пасыпелі адтуль звёзьцы роспісы...

Уладзімер Ракіцкі: У Бялынічах была страшная гісторыя. Вось гэткімі днімі нас пасыля Новага году выклікалі туды. Там данішчали ѹнікальныя велізарны сабор і кляштар кармэлітаў. Ён быў як цэлы горад... Мы хацелі пакінуць хоць гэтыя аскабалкі, закансэрваваць, як напамін. Але зруйнавалі. Заставалася руіна, і ў ёй выявілі старасвецкія роспісы. Ха-

целі ўсё зносиць, але, нешта пабачыўши на сценах, ўсё ж выклікалі нас. І вось мы паехалі туды ўзімку. Самае апошняе, што мы маглі зрабіць — гэта зьніць жыватисі са сценаў ужо прысуджана да зьнішчэння помніка дойлідства. Мы той жыватисі уратава-

можна знайсці гэткі жыватисі. Галоўнае, хацець гэта ўбачыць... Яскравы прыклад — тая ж Спасаўская царква. Калі глядзіш на ўсю тую чарнатау ѹ напластаныні, тынк, дык мы можаш наўратыць памысліць сабе, што там ёсьць нечуванае хараство... А яно ёсьць. Пачынаеш мыць, чысьціць, прымываць, і перад табою раскрываюцца дзвісі, гэткай мастацкай сілы малюнак, гэткай сілы колеры, што гэта бянтэжыць... Гэта ѹ сапраўды так. Нібы ўсё дасыльдавана, перагледжана. Можа гэтак і ёсьць у сівеце, але я ня ў нас. Мы толькі прыадынімаем той куфар, пакінуты нам продкамі. І мы, спадкаемцы, яшчэ доўга будзем адкрываць сваю спадчыну. І манумэнтальны жыватисі — гэта, бадай, найвялікіе з таго, што мы яшчэ адкрыем. Во гэтыя сцены захоўваюць і намоленасць. І на іх напісаныя добрыя й кепскія рэчы з нашай гісторыі. І іх трэба чытаць.

«НН»: Багата, напэўна, зьнішчаеца пад час рэстаўрацыі, я маю на ўвазе пазнейшыя слай, якія могуць быць і цікавымы за першапачатковы?

Уладзімер Ракіцкі: І да таго жыватисі, што быў напісаны пазней, мы ставімся зь вялікай пашанаю. Мы яго не счышчаем на падлогу, а расслойваем і пераносім па пластиах на халыцыні ѹ захоўваем. Но ў нас вельмі шмат чаго было марна зьнішчана з абразоў і скульптуры, як здымалі слой за слоем, да гэтак званага «аўтарскага», а там нічога магло ѹ ня быць. На вялікі жаль, гэтак у магілёўскім касцёле Станіслава быў счышчаны ѹнікальны жыватисі XIX ст. У мяне засталося колькі здымкаў. Існуе багата законаў, розных хар্�тываў, аднак усё ўпіраецца ѹ сум-

Полацак. Свята-Эфрасійненская царква.
Прапок Міхей. Друкуюцца ўпершыню

валі. Зьнялі яго з чатырох сценаў і пляфону ѹ пераходу. Там была такая цікавая лесьвіца, пераход ад кляштарных кельляў у сабор. Там былі гэткія сюжэты пераўтварэння, як сон Якуба пра лесьвіцу ѹ неба — нясенне Крыжа. Менавіта гэткія сюжэты, прыдатныя для выяваў па доўгім пераходзе, калі чалавек уздымаецца прыступка за прыступкай. І мы іх зьбераглі. Яны цяпер знаходзяцца ѹ закансэрваваным выглядзе. Пакуль іх немагчыма пачаць. Але калі-небудзь ўсё гэта можна будзе аднавіць.

«НН»: Вы з уласнае ініцыятывы ўратавалі ѹ роспісы з ма-настыра ѹ Пустынках...

Уладзімер Ракіцкі: У Пустынках, сапраўды, мы знайшли адзін цікавы роспіс. Мы позній восеньню ездзілі туды на роварах і тыдзень, а моі бойей, здымалі гэты жыватисі. Туды да нас прыяжджаў Уладзімер Караткевіч, дарэчы, і ў Амсьціслаў таксама... Цяпер фрагменты сценапісу з Пустынкам за-кансэрваваны таксама.

«НН»: Ці праўда, што ў Менску, у 2-й гарадзкой бальніцы, былым базылянскім кляштары, былі знойдзены цікавыя роспісы XVIII ст.?

Уладзімер Ракіцкі: Так, гэта праўда. Але йэноў я вяртаюся да пытання адказнасці рэстаўратара. Ён вырашае, куды цяпер яму ехак, а што і прапусціць. Што ён у стане пабачыць, а дзе папросту не пасыпее. Вось калі йэноў прыйдзіць рабочыя і будуть там абвініць усё малаткамі, мы змушыць будзем тое ратаваць. Як у саборы, што на Нямізе, як начали ўсё чысьціць, дык адкрыліся цудоўныя роспісы. І цяпер нашая майстэрня працуе і там.

«НН»: Ці можна чакаць, што іншыя ў той бальніцы, але і ў іншых былых кляштарах і касцёлах Менску ды іншых гарадоў мы яшчэ можам знайсці старас-вецкія фрэскі, роспісы...

Уладзімер Ракіцкі: У Бялынічах была страшная гісторыя. Вось гэткімі днімі нас пасыля Новага году выклікалі туды. Там данішчали ѹнікальныя велізарны сабор і кляштар кармэлітаў. Ён быў як цэлы горад... Мы хацелі пакінуць хоць гэтыя аскабалкі, закансэрваваць, як напамін. Але зруйнавалі. Заставалася руіна, і ў ёй выявілі старасвецкія роспісы. Ха-

леньне ѹ шчытрыца самога рэстаўратара. У ягоныя, калі хочаче, чыста рамесныя ўмельствы. Но пракантраліваць мастака-рэстаўратара амаль немагчыма. Усё на ягоным сумленыні. Бяз розынцы, у якой гэта дзяржаве. Бо мы працюем з гэткімі рэчамі, рэсурсамі, што не аднаўляльныя ѹ прынцыпе.

Можна ачысьціць паветэр. Можна зносиць хоць гэтыя аскобалкі, закансэрваваць, як напамін. Але і ён ня стаці ўзорам жыцця. Старэйши з іх — Уладзімер Шышко, сябра Рыгора Шырмы, рабіў скрыпачкі, складаў вершы. Ён вучуўся ѹ Віленскай Беларускай Гімназіі. У яго выкладаў Язэп Драздовіч. А ягоны каханаў было роднае сястра Танка — Марыя Скурко. За сваю беларускасць пасыля сядзей. Другі, дзядзька Міхал, быў польскім вайскоўцам. Па памяці чытаў Міцкевіча. Прайшоў палон, лягеры. Але і ён ня стаці ѿ сваёй беларускасці. Ад яго я спазнаў, што ёсьць прaporцыя. Ад мамы, Шышкоўны, у мяне засталіся ёю тканыя настольнікі, посылкі, покрыўы. Я мяркую, што ўсё архітэктурнае ѹ ткацкая тэрміналёгіі супадаюць, вынікаюць аднай. Калі я бачу тыя колеры, тыя ўзоры, што выткала мяна мама, я разумею, што гэтае адчуваныне плястыкі ѹ колеру не бярэцца з ніадкуль. Да мяне гэтыя яе рэчы прамаўляюць — гэта і ёсьць ты, гэта і ёсьць тваё...

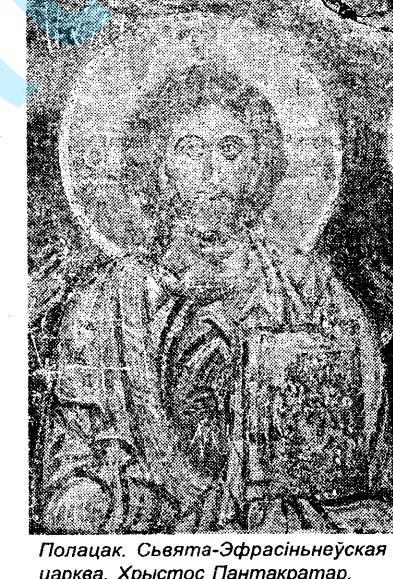
«НН»: Як вы сталі рэстаўратарамі?

Уладзімер Ракіцкі: Мая бялярафія ѹ чымосьці тыповая для мастака, які нарадзіўся ѹ сярэдзіне

Уладзімер Ракіцкі

XX, мінулага стагодзьдзя. Нарадзіўся на Пружаншчыне. Нас у маці засталося чацьвера дзяцей. Бацька заўчасна памёр. Школіўся па інтэрнатах. Мяне рана забралі ѹ інтэрнат Ахрэмчыка, як у нас у вёсцы казалі, «для адuronных дзяцей». Там майваў. Пасля ў 75-м скончыў мастацкі інстытут. Тады быў вялікі пад-

Полацак. Свята-Эфрасійненская царква. Хрыстос Пантакратар.

ём у аднаўленыні наше спадчыны. Была самаадданасць, ахвярнасць. З 82-га году я займа

8 ЖЫВАЯ ГІСТОРЫЯ

Мая малодшая дачка нарадзілася ў дзень Другога Ганебнага Рэфэрэндуму. Я яшчэ пасьпела ў ім уздельнічаць. Акушэрка зачытала пытанні зь бюлетэню (яго добра сумленна прынеслі нават у пасьляпэрэцкую палату), а драўлянымі паслья наркозу вуснамі маніакальна спрабавала павялічыць працэнт нязгодных. Свядомасць яшчэ плавала недзе вакол цела, і ў галаве самотна зьвінелі дзве думкі: першая — што зараз мы прайграем. І другая — што мая галоўная, сакрэтная зброя ўжо сціп'ц у боксе для немаўлятаў.

... Этыя радкі пачалі складацца, калі я дачытвала артыкул Сяргея Шупы пра Беларускую Сыпейна-Драматычную Майстроўню («НН» № 1, 2000 г.). У прыватнасці, апошні абзац: «Неяк я прывёў у адну з майстроўскіх сходак свайго інстытуцкага сябра, крутога дысыдэнта. Ён тады ўважліва агледзеўся і запытаўся сам у сябе: цікава, што будзе з усім імі гадоў праз 15-20? А ў той кампаніі, або крыху раней, або крыху пазней, або недзе побач з ёю былі тады 20-гадовыя...» — і далей 11 прозвышчай вельмі вядомых сέньня, славутых нават палітыкаў, пісьменнікаў, журналістаў ды іншых грамадзкіх дзеячоў. Сыпіс, безумоўна, ня поўны, кожны з былых майстроўцаў зь лёту павялічыць яго яшчэ на добра тузін ня менш вядомых прозвішчай. Ды гаворка не пра тое. А ці заўважыў хто, што сярод называемых Сяргеем Шупам (іншымі словамі, сярод тых, хто згадаўся ў першую чаргу) няма ніводнай жанчыны? Між тым, на старых майстроўскіх фотаздымках дзяўчат ці не палова. Што зь імі цяпер, дзе яны? Даречы, лёс шмат каго з колішніх майстроўвак мне добра вядомы. І можна было б ураўнаважыць «мужчынскі» сыпіс жаночым дадаткам, давешы на прыкладах, што і ў нашым палку ёсьць выбітныя асобы, чым імёнамі можа ганаўцыца Беларусь. Але, па-першае, съмешна як бы апраўдацца, а па-другое, ня гэта, зноў жа, ёсьць тэмай маіх нататак. А вось што? Як бы гэта сформуляваць дакладна...

...Што адбывалася з нашымі дзяўчаткамі-майстровачкамі паслья таго, як яны выходзілі замуж? Перад тым, як самой

БЕЛАРУСАЧКА, БЕЛАРУСАЧКА, ДАРАГАЯ СЯБРОЎКА МАЯ...

Яшчэ адзін юбілейны артыкул да 20-х угодкаў Майстроўні

зъмяніць вянок на чапец, я шмат разоў назірала гэты таямнічы працэс збоку, на прыкладзе маіх сябровак. Бліскучыя, рознакаляровыя, вытанчаныя падеркі адна за адной саслізгалі зінікі і зънікалі недзе ў загадкавай глыбіні зачарараванага возера... Мінаў нейкі час, і яны зноў зъяўляліся на паверхні — але ніколі ў ранейшым абліччы!..

Безумоўна, тэмп ды інтэнсіўнасць майстроўскага жыцця напоўніцу маглі вытрымаль толькі незамужнія. У мaim архіве захаваўся майстроўскі дзэйнік Марыны Лычкоўскай за 1984 год. Толькі за сакавік-травень — 15 буйных акцыяў (ня лічачы съпевак двойчы на тыдзень): два Гуканіні вясны, «Вячоркі», выступы ў кавярні, школе, на съязце двара, выщечкі ў Мураванкі і Ракуцьшчыну, утварэнне ТБШ, збор подпісаў за беларускія клясы і г.д. Што мы маглі адчуваць, калі паслья такога віру падзеяў съвет раптам съці-

скаўся да памераў пакою зь дзіцячым ложакам у адным куце і грудам непрасаваных плялюшак — у другім? Калі цалкам зъмяніліся прыярытэты, і некалькі лішніх гадзін сну рабіліся даражэйшымі за ўсё беларускія старадрукі, а дачыненіні са съвякроўкай хвалявалі значна болей, чым раскол у БНФ. Але хіба ж я наракаю на лёс? Жаночая доля — яна заўсёды аднолькавая: што ў былых майстровак, што ў былых спартовак, што ў былых камсамолак...»

Тым з нас, хто павыходзіў замуж за сябру, съядомых беларусаў, яшчэ пашанцавала: мы былі, прынамсі, застрахаваны ад таго, каб «ідэятызм пабывтовага жыцця» цалкам захінуў усе астатнія далягліды. У пэўных сітуацыях нам на траба было нічога тлумачыць адзін адному. У тым самым №1 «НН» двойчы згадвалася гісторыя з разбурэннем будынку менскага гарадзкога тэатру, калі стыхійны пікет майстроўцаў ужо праз

15-20 хвілін гучных пратэстуў апынуўся ў бліжэйшым пастарунку. Ясіку, сыну Ларысы Сімаковіч, было тады некалькі месяцаў. Паслья некалькіх гадзін увяззеніння Ларыса пачала тлумачыць міліцэйскім начальнікам, што ёй трэба зъезьдзіць дадому, каб пакарміць дзіця. Не адразу, але яе выпуспыці, сто разоў прачытаўшы мараль, што «кармяшчым жэншчынам нада сядзець дома с рабёнкам, а не міцінгаваць». Яшчэ праз некалькі гадзін Ларыса вярнулася — зі ежай для ўсіх затрыманых. «Ну як, ці моцна сварыцца Барыс Іванавіч?» — пыталіся мы. (Меўся на ўвазе муж Ларысы, выдатны беларускі паэт Барыс Жанчак.) «Ой, сварыўся. Наразаў вам сала з цыбуляй і ўсё цытаваў кағосці з клясыкай: «Ах ты, дзелегатка, як табе ня гадка...»

...Дык пра што ж я, урэшце, пішу? Напэўна, пра тое, як паслья майстроўскага юнацтва кожнай з нас давялося вырашыць

адну, так бы мовіць, анталягічную задачу: ствараць беларускі сусьвет унутры ўласнай сям'і. (Бо, што б там ні казалі мужчыны, а заўсёды жанчына вырашала, з якога дрэва сям'я будзе есьці яблыкі.) І якраз ён, амаль нябачны для чужога вока, унутрысімейні беларускі сусьвет і ёсьць, на маю думку, найважнейшым дасягненнем кожнай з нас. Альбо галоўным правалам.

Прайда і тое, што маленкы беларускі сусьвет без вялікага вельмі хутка звужаецца, звужаецца і ператвараецца ў турму. Але вялікі без маленкага — паступова расце, расце і ператвараецца ў халодны безжыццёвы космас...

Між тым, я марна спрабую знайсці ў нашых «съядомых» выданнях, у тым ліку і ў «Нашай Ніве», прыкметай глыбокай зацікаўленасці такой ўсё яшчэ спэцыфічнай зъявай, як беларуская сям'я. Зрадзьчык нешта падобнае праблісквае скрозь допісы Натальлі Бабінай ці Ганны Матусевіч, скрозь некаторыя прыватныя аўвесткі — менавіта праблісквае, як сонца праз заledзяне лае вакно. Але як гэтага мізерна мала, спадарове! Беларускія літаратары дагэтуль нара��аюць, што цяжка пісаць паўнавартасныя творы, бо няма гарадзкай беларускай рэальнасці. А ў якой рэальнасці, цікава, мы жылі ўсе гэтыя днаццаўцы гадоў — знаёміліся, жаніліся, дзіцей выхоўвалі, з мужамі сварыліся, святаваць кіркавалі? Пэўна ж, не ў віртуальнаі... І калі б хто задаўся мэтай сабраць ўсё, што панастворана ды панапрыдумліяна ў нашых беларускіх сем'ях, думаю, кожны з нас знайшоў бы, чым падзяліцца. Бо кудысці ж павінен быў пераліцца той шалёны творчы патэнцыял, што кіпяціць нам кроў у маладыя гады!

Праз якіх гадоў пяць былых майстроўцаў імкліва пачнуць рабіцца бабулямі ды дзядудлямі. Не кажу, што самы час сядзіцца за мэмуары, але файна было б пакінуць у спадчыну наступным генерацыям сёе-то зь неафіцыйнай, прыватнай, сімейнай нашай беларушчыны. Няхай нават яны гэта назавуць досьведамі мінулага тысячагодзідзя.

Віялета Кавалёва

Ад рэдактара

Рана надзімаць шчокі

Літаратура

Нязгоду спадара Крукоўскага выклікалі слова: «... з гэтага пачалося ўсё, што было паслья — адраджэнскі рух, незалежнасць, ціперашнія апазыцыі...» «З «гэтага» — значыць са съяткаванням студэнтамі Калядай у дварах на Карла Маркса», — піша мастак. Асабліва ж абурыла яго тое, што ўсе, хто датуль шчырываў на незалежніцкай ніве, называныя «інтарвэртамі-падпольшчыкамі» і «адраджэнцамі» — у дубоксі.

Треба прызнаць справядлівасць гэтага нязгоды. Але прытым варта ўсъведамляць сабе і прыроду гэтага канфлікту, для якога, на маю думку, няма ніякіх сутнасных падставаў. Зразумела памкненіне выстраіць найноўшую беларускую гісторыю ў пэўныя храналігічны парадак, ды, мабыць, яшчэ не прыйшло на тое час. Хоць, з іншага боку, заўсёды памкненіне спарадкована гісторыю будзе выклікаць непазвізбежных «спрашчэнніў» з боку тых, хто бярэцца за такую работу, і нязгоду ды абурынне іншых.

Майстроўня была сапраўды першай легальнай арганізацыяй, арыентаванай на навоні, на прыцягненіне да сябе чым больше колькасці людзей. Але яна зъявілася не на пустым месцы. «Усё спляжана двума-трыма сказамі гэтай самай публікацыі, — піша, спадар Крукоўскі. — Не было Разанава і Яраца, не было ўніверсітэцкай справы (1968); не было геніяльнай працы Ермаловіча «Па сълядах аднаго міту» (1968); не было Пазынкя з сябрамі ды іншай барацьбы за стары Менск; не было акадэмічнай працы (Чарняўскі з сябрамі, 1973); не было ліста Мацея Бурачка да зъезду пісьменнікаў (1976). А съяткаванне 1000-годзьдзя Беларусі (1980) з КГБэшными працягам? А шматлікія выставы, ладжаныя групай мастакоў-дисайдэнтаў: Цётка (1976), Сергіевіч (1978), Драздовіч (1979), Сеўрук (1980), Гусоўскі (1980)?»

«Адсюль вы, хлопчыкі, адсюль! — працягвае спадар Крукоўскі. — Ня зь вёскі Задрыпанкі і не з зашмарльцаўнага мястечка. Тут была і вашая пачатковая школа, і

Паслья публікацыі сёлета ў першым нумары «НН» артыкула Сяргея Шупы «Дваццаць гадоў ад пачатку» пра дваццаць ўгодкі Майстроўні рэдакцыя атрымала водгук мастака Уладзімера Крукоўскага, які, зъвяртаючыся да рэдактара, піша: «Нават калі гэта журнالістская «правакацыя», дык яна, хоць і надта няスマчная, сваёй мэтым дасягнула. Маеце ўсе шанцы пасварыць два пакаленыні!».

вашыя ўніверсітэты. А нашыя дарагія, незабыўныя нябожчыкі: Мікола Ўлашчык, Уладзімер Карапекіч, Міхась Ткачоў, Міхась Дубянецкі, Міхась Раманюк, Генадзь Сакалоў-Кубай? Найяко Карапекіч варты ўсяго 3-4х радкоў? Ды адна Ларыса Геніюш сваім фактам існаванія на нашай зямлі, сваёй адмовай прыняць бэсэсэрэўскую грамадзянства (да съмеркі!) зрабіла для нашай незалежнасці больш, чым тысячи каляднікаў разам з іх зоркамі, съпевамі, козамі і кілбасой. З усяго гэтага нарадзілася і Майстроўня, ролю каторай я зусім не зьбіраюся прынізіць.

Не было ў Майстроўні рабочага Івашкевіча, вайскового Статкевіча, навукоўца Смаленчукі ці Насевіча, барда Мельнікава. Недзе ж яны выраслі? Не было маладэчанцаў і пінчукоў, гарадзенцаў ці аршанцаў, не было маладзі віцебскай, берасцейскай або магілёўскай. Гэта была лякальная менская студэнцкая тусоўка, праўда, на высакородным, шляхетным грунце.

Не ў дваровых гульнях студэнтаў нарадзіўся Беларускі Народны Фронт, а ў разумных, дасьведчаных, адважных, нацыянальна-съведчаных галавах беларускай інтэлігенцыі.

Нарэшце, істотнае ўдакладненне: «Апісаныя калядныя прыгоды (з Карапекічавым дваром і міліцэйскім хапуном) дакладна адпавядае 7-му студзеню 1981 году. Ды і

Майстроўня ўзьнікла напрыканцы 1980 году. Так што рана надзімаць шчокі ды калаціць у барабаны, да слайнага юбілею трэба пацярпець год».

Признаючы пэўную некарэктнасць у дачыненьні да людзей, што называны ў публікацыі «ранейшымі адраджэнцамі» ды яшчэ ў дзвякоўсці, мушу сказаць наступнае. Сапраўды, у беларускай незалежніцкай або адраджэнскай гісторыі нішто не ўзьнікала на голым месцы. І тая ж Майстроўня — гэта лягічны працяг (адзін з працягаў) ранейшых чынаў. Дастатковая згадка, што вярнулася студэнты паслья сутыкні з міліцыяй якраз у майстэрню да старэйшых мастакоў, якія шмат апекаваліся маладымі. Гэта непадзельная гісторыя.

На хвалі нязгоды спадар Крукоўскі кароткімі штрыхамі азначыў этапы беларускай адраджэнскай гісторыі канца ХХ ст. Мабыць, без такога нагоды ён бы гэтага не зрабіў. Як я ня робяць гэтага дзясяткі й сотні ўздељнікаў нашай найноўшай гісторыі. Зразумела, што яна яшчэ не ўспрымаецца як гісторыя. Але колькі ўсяго зрабілася за гэтага днаццаўца гадоў! І ўрэшце — як даўно тое было! Так даўно, што ўжо блытаючы факты, даты, прозвішчы.

Поступ пачынаецца з фіксациі папярэдняга кроку або этапу. Было у нас сёняні хаця ёсць настолькі ж успамінай пра Майстроўню, колькі пісала пра яе тагачасная прэса — можна было б з гэтага акрэсліцца карціну і — зафіксаваць. Прычым тое тычыцца ня толькі Майстроўні. І наўрат на толькі ранейшых этапаў, пералічаных спадаром Крукоўскім. У цэлым гэта тычыцца найноўшага беларускага адраджэння, зъмест якога — калясальныя выдаткі часу, энэргіі, сродкаў — анік не ўбярэцца ў форму і застасенца незафіксаваным. Між тым, чым ранейшы ў часе той чын, тым цяжкай д

Воланд

КАХАНАЙ

Твае ногі крымінальна
Патрабуюць ад мяне,
Каб я нейк маніяканьла
Слаў пагляды на цыбе.

Як запалкі, твае вочы
Запаляюць разум мой,
Запаляюць съненіяў ночы
І зынішчаюць мой спакой.

Валасы твае і голас
Узбуджайкоць больш мяне,
Зразумела, я на Колас,
Але гэты верш табе...

**Канстанты Ільдэфонс
Галчынскі**

ПЕСЬНІ

4.

Гэта ёсьць наш дзень будзённы,
нашай мары будаваныне.
Праца ўпартая нязменна,
Несулына навучанье.

Сонца ўсходзіць і заходзіць.
Сад цвіце, скідае лісце.
Рэчайсансьць надыходзіць —
Працы нашае здабытак.

Мы ёсьць часткамі ў супольлі,
А зъю ўся наша сіла.
Быў бы ў дому хлеб ды з сольлю,
Лямпа на б стапе съвіца.

Быў бы час заўсёды плённы —
Ці то дзень, ці ноч у росах:
пры жыцці стаімы, жонка,
бы ткачи пры сваіх краснах.

З дня на дзень тканіну ткалі.
Для патомкай — спадзяваньне.
Я б хацеў съвіто той лямпы
Зберагчы ад забыванья!

6.

Мы нядарма спажываем
Чары съвету. Веды тыя
Мы праз час перасылаем,
Як пясчынкі залатыя.

Хоць бы і разоў шмат тысяч
Цяжкасці нас атачылі —
Мы іздэм, б'ем промнем чыстым
У пекнаце расьлін, машинау.

У фае кінатэатру,
Калі дзыме сънягой завея,
Мы, стамленыя, прысядзем,
Стомленых людзей суседзі.

З намі дні бягучы і ночы,
Нітку часу выпрадаюць.
Праца творым прыгажосьці,
Што на новы чын натхніаць.

Сънег з аблокаў сыпле коса,
І на скронях срэбра зъянине.
Мне б той сънег на тваіх косах
Зберагчы ад забыванья!

9.

Ліст пішу, мая кахана,
Зъ лесьнічоўкі ў час зъмярканьня.
Съвеціц газавая лямпа
На куфэрку малаўным.

Ціша, эмрок, няма нікога.
Стук гадзінкыка ў пакоі.
Толькі маці лесьнікова
Праз парог пераступае.

Заклапочаная з раныня,
Вочы ў цэнях ад эгрызоты.
Кажа: «Зноў я, ясны пане,
Чую ў хмараў самалёты.

Добры пане, у небе ходзяць
Там вялікія машыны.
З галавы мне не выходзяць
Часуў гроздыя ўспаміны».

Маці! Руки ўскіні да Бога!
У съвеце рук такіх мільярды.
На чале б тваім трывогу
Зберагчы ад забыванья!

10.

Выбачайце мяне, людзі,
Што ў тых песьнях даў вам мала!
Мо прынёс ня тая песьні?
Мо імплету не хапала?

Столькі ёсьць тут тых пякнотаў,
Прамянікі, бразготак, птахі,
Срэбра лесу, злата дрэва,
Сонца, месячыку, Бахаў.

Як умею, пішу вершы
І люблю съвіціц, праменіц.
Калі б толькі мог, зъяніяў бы
Съвет на кандэлябр адзіны.

Фота Анатоля Клецчуга

Думкі тая хай завершыць
Рух ад сърца чалавека,
Каб ішла хадой шырэйшай
Раніца па кантынэнтах.

Пераклаў з польскай В.Болбас

Юрась Зіл

Б.Ч.М.

Бліскучы Чорны месяц
Зынітавау мае руки.
Я ня бачу сноў —
Ён пакінчы мяне на пакуты.
Адкрываю вочы —
І бачу гэта чорнае съвіто.
Яно адлюстроувае цені,
Абрыўкі нясказаных слоў,
Яно выраўляе душы людзей і твары.
Я гляджу і бачу —
Вакол мяне адны пачвары.
Пападалі зоркі з неба,
І высяхлі дравы.
Бліскучы Чорны Месяц
На хвіліну стаў белы.
І ўсё, што было раней, вяртаецца,
І зноў белы месяц на небе хістаецца.
Усё засталося ў бытым,
Акрамя шэрэй хмары.
Яна навальніцу нясе — будзе дождик
І новыя мары.

Ігар Камікадзэ

ЗІМА Ў БЕЛАРУСІ

Таксіст з усымешкай рэшту адлічыў,
Відаць, настрой у дзядзькі сёняня добры,
І, перш чым зынінчыц недзе ўчычы,
«Зіма прыйшла», — сказаў. Наколькі
добра

Сам зразумеў ён, што абламялаваў
ня толькі стан надвор'я ў Беларусі,
То неўядома мне... Да час такі настаў,
Што сапраўды — зіма ў Беларусі.
Мароз слабы і сънегу не дадаёт,
Але чамусыці на душы съюдзёна,
З экрану толькі «чэсны» съцёб чуваць,
Як дбае «бацька» пра наш хлеб
надаённы.

Завялі вуши съплемад за травой,
Спусцяюць з кішэнія разам халадзільнік...

Ніхто на хоча біцца галавой,
Дарма начальнік ціскае рубільнік.

У кішэні глыбокай,
З партман і ключамі,
Дрэмле пашпарт цярплюва
І чакае, калі
Я ў ім фота дабаўлю
Ці зъмянняю на новы —
Безъ сярпа ды кувалды...
Толькі мне не дапі
Кніжку з вокладкай сіней,
Дзе выява «Пагоні»,
Каб я не ганарыўся,
Што я з гэтай зямлі.
А ўзамен — бы ў насымешку —
Мне супляць «рускі паспорт»,
Што дарма мне ня треба,
А тым больш — за рублі.

Аляксандар Качанаў

8 СЪНЕЖНЯ

Засыпае краіну сънег.
І на вуліцах менш прахохых.
Завіруха пачне свой бег.
Вечер колеца, нібы вожык.

І чарговая мітусенья,
Быццам трзыненне над каханьнем.
Астывае мая зямля.
Можа, лепей было б прызнацца

Мне ва ўласным сваім бясыльпі.
Толькі чуеца ўсё здалёк
Ціхі съліў невядомай сілы,
Прымушаючы незнарок

Пакідаць па начах свой ложак
І шаптак, як вар'ят: «Жыві!»
Вечер колеца, нібы вожык.
Смак віна — нібы смак крыві.

Паралелепіпедная краіна
Эліпсоідных агуркоў
Таблеткамі тэтрацыкліну
Справе ачысьціць кроў.

Справе на пысы чэрап
Яйцападобнай сферы
Узьдзець капляюшык-веру,
Выстрыжаны з паперы.

Справе прамовіц гучна
На нейкім чарговым зъездзе.
(Здаецца, што гэта сучка
Творыць брахню ў пад'ездзе.)

Справе вучыцы разумных —
І лўева, і ўбок, і прама —
Краіна занадта вумных
З ілбішчам, як у барана.

Паралелепіпедны разум
І падсвядомасць сферы.
Дайце лысаму дозу
Пякельнай яго халеры!

Съвічка і НЕБА

Съвічка і неба — дзъве розныя мары.
Съвічка чырвоная, неба — блакіт,
Съвічка — агенышык, а ў небе ёсьць
хмары.

Неба зациянгне, съвічка згарыць.
Мы з табою — як съвічка і неба,
Нібы кахаем, а быццам і не.
Штосьці шукаем, штосьці нам трэба,

Што мы малюм? Съвічку і Неба.

Съвічку чырвоную, неба — блакіт.
Наша каханьне — счарнелое срэбра,
Наша каханьне на ўйводзе ў зэніт.

Схавацца за фіранкаю туманнай,
І съніц празрыстых вуснаў асалоду,
І плацакаць перад вазаю зламанай
З застылай керамічнай прахалодай.

Крычаць у вочы п'янаму прывіду
Пра кубанікі зъ цемрай і адчаем,
І пра гарбату з фарбамі агіды,

І праз жыцця наўганных скрыжалі
Пачуць здалёк: «Я стомлены табою».

Самой стаміца ў суткненні з лёсам,

І пад кружэлку зі зімнякі журбою

Расчесвацца пераблытаныя косы.

Я клічу тваіх вуснаў павуціньне

Пад срэбны дым асеньяй цішыні.

Ты съніш фіялку, я — нябес вяргіно,

І нашым снам лёс дзъверы адчыні.

Доўга не было гаспадара.
Вось так і сэрца маё
Спніяеца безь Цябе.

Пад гэтым небам, з гэтымі песьнямі,
З мовай маёй, з гэтым людам
Рэж ты мяне, кляні, бэсьці —
Я маскалём ня буду.

Бачу на ўсходзе жахлівае чорнае,
Як пляма на белым абрuse.
Зноў ажывае пачвара шалённа
Каля маёй Беларусі.

Усходні «брат», заходні «сябар»
Які бы плётак не плялі —
таму й другому трэба хабар —
Кавалачак маёй зямлі.

Іх прага гэтая ня нова.
Бяз братні ласкі і пашаны
Арлы: і бялы, і двухгаловы
Імкніца ў нашыя абшары.

Першыя зынікі ў восень спадаюць.
Стаміуся. За летам я не ўтанося.
Жадаю, імкнуся, ды не пасыплюю,
І застаюся, ізоў застаюся
З маёй Беларусі.

Леанід Рыжыкаў

АПОШНЯЯ ІМПЭРЫЯ

Табе ўсё мулка, цесна, мала,
таму і сыніца «вечны бой».
Ці ўспомніш, з кім не ваявал?
І колькі, з волі цемрашалаў,
ваярыла сама з сабой?

Ты съвет па-свойму адкрывала:
каб надта не таптаць лапцей,
хто побач быў — за горла брала,
чужое, як сваё глытала
«без этих западных затей».

Ты не вылазіла са шкоды.
«Маўчы! Разылічымся пасылья!»
Разылік адайны быў заўсёды:
абрабаваны народы,
абрабаваная зямля.

Цікавілася, упłyvala,
(як хочаш съверб той назаві),
у гарачых кропках — іх хапала —
ніколі ты не шкадавала
чужое і сваёй крыві.

Імперыя выходзяць з моды,
і ты сплывеш, як злыбядя,
у нябя, з праклёнам, назаўсёды,
присудам зынішчаны народы.
Прысудам боскага суда.

Чорны Война

МАЛАДАФРОНТАЎЦУ

Мова! Роўнасць! Свабода! Край! —
Наш дэвіз, малітва й прысяга.
Непатрабны бязь іх і рапід.
Ты бязь іх як апошні бадзяга.

Гэтых словаў маўклівая цвердзь
Не дазволіць ніколі здацца,
Замірыца, скарыца, съцярпець
І чукінскім імём назавацца.

Яны — зброя твая ў барацьбе,
І мацнейшыя няма на съвеце.
Яно дадзена Богам табе —
Гэтых словаў съвітых суквецце.

Злосць бясі

СЫШЛА ІНШАЯ ЭПОХА

Памёр Яўген Глебаў, аўтар балетаў «Выбраныніца», «Альпійская балада», «Тыль Уленшпігель», «Маленькі прынц», «Курган»

Ягоны «Тыль Уленшпігель» яшчэ зь дзяцінства заварожваў мяне сваёй яркасцю і вобразамі. Але для мяне асабіста Глебаў звязаеца найперш з той мэлёдыйяй, якая спачатку загучала ў фільме «Дзікае палавяньне карала Стака» і цудоуна агучыла прозу Караткевіча. Яе ўніверсальны чалавечы лірызм спалучаеца зь нечым вельмі блізкім, вельмі беларускім адчувањнем сваёй зямлі, са шчымлівым, мудрым і ўсё ж аптымістичным адчувањнем беларускага лёсу. Для іншых — іншае.

Пітро Вандзілоўскі, дырыжор юбілейнага канцэрту ў філармоніі, прысвяченага 70-м угодкам кампазытара (апошняга прыжыццёвага канцэрту Я. Глебава):

«Музыка Глебава — гэта ўжо клясыка, гэта іншая эпоха, якая, на жаль, адышла. У яго наступнікаў эстэтыка памянялася, яны больш даследуюць складаныя псыхалагічныя станы, часта нейкія страшныя фантасмагарычныя рэчы, часам канцакты зь нейкімі цёмнымі сіламі. І цяпер асабліва кандресна выглядае музыка Глебава, зь якой я звязаю асаблівую дабрыню, нейкую цеплыню, адчувањне вялікага аптымізму.»

У Глебава нават у вельмі наружанай музыцы, напрыклад, у «Альпійскай баладзе» праглядаеца нейкое чалавекаўства і аптымізм. Такім чынам, мы страдлі такога чалавека і такую асобу, якая неслася ў сабе цэлы свет аптымізму і съветліні.

Аркестар Глебава — гэта надзвычай пышны аркестар, у вялікім складзе. Ад музыкаў патрабуеца добрая падрыхтоўка і дакладнасць выканання ўсіх элемэнтаў партытуры. Яго-

ная музыка мае абсолютную пралічанасць форм, абсолютную яснасць музычнага образу і абсолютную прадуманасць харектару і інтанацыяў.»

Анатоль Зарубка, пециарбурскі кампазытар, наўчаяцца ў беларускай кансерваторыі:

«Глебаў застаненца наватарам, які асьвяжыў, прасвятыліў стыль беларускай савецкай музыкі.»

Надзея Бунцэвіч, музыка-знаўца:

«У яго надзвычай адметная аркестроўка. Але яна ня проста мае тыя ці іншыя асаблівасці, яна настолькі яркая і настолькі дэмакратычная, што вабіць да сябе ўсіх тых, хто нават на вельмі добра ставіцца да музыкі агадэмічнай. Менавіта ягоная аркестроўка далучыла да беларускай музыкі многіх з тых, хто яе раней увогуле не заўважаў.»

Яўген Глебаў працаўваў практична ва ўсіх жанрах, але галоўным мне здаецца тое, што зь ягоным імем адкрылася зусім новая пэрспектыва ў беларускім балете. Найперш гэта былі яго харэаграфічныя навэлы, сярод якіх

найбольш вядомыя, пэўна, яго «Мушкетэры», якія і сённяня вельмі папулярныя. А потым — шматлікія балеты: «Мара», «Выбраныніца», «Альпійская балада», сярод якіх і хацела бы вылучыцца найперш «Тыля Уленшпігеля». Гэта быў першы балет, які быў паставлены на толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі, у Фінляндыі. У Гельсінкіх любілі гэтыя бліскучы твор, пацверджаным чаго стала пастноўка крыху пазней яшчэ і «Маленькага прынца» на гэтай жа сцене.

Анатоль Багатыроў, кампазытар, народны артыст СССР, народны артыст Беларусі, прафесар:

«Глебаў вучыўся ў мяне 6 гадоў вельмі выдатна. Прыйшоўшы ў кансерваторию без аніякай падрыхтоўкі (нават на ведаў но таў), ён стаў вялікім майстрам. Глебаў быў вельмі рацыяналны. Цікавіўся аркестроўкай і аркестравай выдатна, бліскучы. Калі ён свае творы паказаў у Москве, ім вельмі зацікавіўся Шастаковіч, запрашаў да сябе дадому і прапаноўваў паствуцца ў асцілантру, абяцаў усялякую падтрымку, але Глебаў чамусыці адмовіўся.»

Аляксей Фралоў

Яўген Глебаў (10.09.1929, г. Рослаў Смаленскай вобл. — 12.01.2000, Менск), кампазытар і педагог. Народны артыст СССР (1984), народны артыст БССР (1973). Член КПСС з 1977. Скончыў Беларускую кансерваторыю (1956). Выкладаў у Менскай музычнай вучэльні і Беларускай кансерваторыі. Галоўныя жанры, у якіх ствараў, — сымфонія, балет, вакальна-симфонічныя творы і іншыя.

НОВЫ КНИГІ, ДАСЛАНЫ Ў РЭДАКЦЫЮ

м е ж н а е
к л я с ы к і ў
б е л а р у с к і м
п е р а к л а д
з . У п е
р ш и н ю ў в
д а н н і
з ы м е ш ч а
н ы
р а м а н
«Пакуты
м а л а д о г а
В ё р т ё р а » ў
п е р а к л а д з e

Л я в о н а
Б а р ш ч ё ў с

к а г а ў

л і б р ё т а

А н т о н а

Р а д з i в i l a

д а я г о н а

о п е р ы

«Ф а й с т » .

«Б е л а

л а р у с к і

к н і г а з б о р ,

1999 . — 192 с . — Наклад

100 ас . ISBN 985-6318-47-5

З а м о ж ны
н а ш ч а д а к
п а э т а
В а л е р а г а
М а р а к о в а ,
п а п р а ц а в а ў
ш ў а р х i v a x F C B ,
в y d a u
на г л я

ч а в

п а п е р ы (s i c !)

у с я г о 100

а с о б н і к а ў

к н і г і

п р а

с в а й г о

р о д к і х

ф о т а з д ы м к а ў

и н ш я к

б е л а р у с к і х

т в о р ц а ў ,

н а б и т ых

а ў т а р а м

у а р х i v a x

р а с е й с к і х

с п е ц с л у ж б а .

К а л i

в y

м а с е

ц е

п р а

с ч а

т р y

и

т r y

и

t r y

СЛОВЫ

НАГАВІЦЫ КЛЯТЧАСТАЕ МАСЬЦІ

Iгар Сідарук

У Мітрох скралі нагавіцы. Крадзёж быў вераломным, нахальным, дзёрзкім. Нагавіцы зь Мітрох зьдзэрлі тады, калі ён стаяў у крамнай чарзе па піве. От так стаяў чалавек, марудна рухаўся да прылаўку, думаў пра съветлае ды высокое будучасе, і раптам — тваю ж маць! — стаіць ужо напаўголы: зьверху — кащули, а ўнізе... А ўнізе — толькі голыя ногі, шкарпеткі ды чаравікі. Усё! Як гаворыцца, каб у вас морда трэснула, але больше абразы для сябе Мітрох уявіць не мог. Дурнавенства якое!.. Сядрод чистага дня!.. У краме!.. Пры поўным зборы народу!.. І ўзлі ды злупілі з прыстойнага чалавека нагавіцы!

Мітрох асцярожна агледзеўся. Побач стаялі такі ж, як ён, звычайнія, нармалёвые людзі. Хто па піве, хто па гарэлку, хто па лядункі на палачках. Не сказаць, каб яны не заўважалі, што ён стаіць без штаноў. Аднак сарамліва аводзілі вочы, глядзелі ў пустечу або шнарылі мітусльвым паглядам па крамных палачках. Карадей, не заўважалі Мітрох ані. Нібы так, як ён выглядаў, было й траба. Не заўважалі яго нават бабы, якіх, як заўсёды, у краме было да чортавае халеры. У ім нават варухнуліся бурбалкі патаемнае крыўды: тут у чарзе, каб вы спухлі, стаіць абсолютна голы чалавек, а нікому да гэтага няма анікае спрэвы!

— Мужчына, вам чаго?

Толькі зараз ашаломханы Мітрох заўважыў, што даўно падышла ягоная чарга і што ён стаіць перад самусенькім прылаўкам, з-за якога рачыла на яго падмаліваныя, сцярвозна-прывабныя вочы маладзенечкай магазіншчыца.

— Прабачце, але я... але мене... — бы той валёнак, замармытаў Мітрох.

— Ну, чаго? Мужчына, не задзерхайце вочараці, калі ласка! — у вачах маладзічкі значна прыбавілася сцярвознасці ды адпаведна паменела прывабнасці.

А, блях! Яна таксама ўшчэнт не заўважала ці, можа, прости не хацела заўважаць ягонай бясптанай сутнасці. Пахаладзелы Мітрох адчуў, што зь ім адбываецца нешта нядобрае...

— Давай, давай, бяры, што трэба, ды звалівай!

— Ну што ты стаў? Мы ж не ў Маўзалеі. Ат, каб цябе перла адсюль ракам!..

— Думаеш, калі сам без штаноў, дык можаш людзей тут за дурній дзяржаць?

Нечакана апошняя рэпліка трохі дадала лагоды ў Мітрохаву душу. Ага, значыць, заўважылі!.. Значыць, не агурок жа ён маласолены, а нармалёвые, звычайнія чалавечына!.. А што ён стаіць тут перад усім съветам голы, без нагавіца — дык не ягоная ў тым віна! І зноў, толькі так падумаўши, Мітрох сцялі зубы. Яму нават падалося, што ўсё піве ў іхным мястечку стала ўсплыў, перарадзілім, нясмачным.

— Пляшку... Не! Дзіве пляшкі гарэлкі! — хутчай ін ён, а ягоная чорная крыўда вымівала раптам у сцярвозныя вочы магазіншчыцы катэгарычныя слова.

Маладзічка пляснула перад Мітрохам дзіве бутэлькі «Палескае», і чарга ўздыхнула з палёгкаю. Атрымаўшы на рэшту пару зыліных цукеркынаў, ён схапіў хутчай свае пляшкі, моцна прыціснуў іх да грудзей ды падаўся, не азіраючыся, зь неприветнае крамы преч.

Ужо на вуліцы ён агледзеўся. Туды-сюды сноўдалі людзі, зноў жа — ну зусім не звяртаючы ўвагі на ягоныя голыя, пасрослыя рэдкаю чорнаю поўсюдью ногі. Нібы кожны дзень па вуліцы ходзіць ён ці яшчэ хто ў адным толькі спондім, і гэта лічыцца за абсолютную нармалёвасць. На добры розум, усе павінны былі яго шугацца, крываць, лаяцца, абурацца, круціць пальцам ля скроні, апляваць да якога міліцыянта, а тут — дурдомней!.. Ад невыказана злосці Мітрох заскочыў за рог крамы, сарваў зубами бескозырку з першага пляшкі «Палескае» ды з гарачкі засандаліў яе ўсю проста з рыльца, не пэраводзячы нават дыху. Укінуўшы ў рот расталую карамельчыну, ён, нават не пражаваўшы, ускаліці, заціснуўшы моцна ў руцэ, другую пляшку ды зноў паяцягнуўся з зубамі да срабрыстае бескозыркі...

Гэтую ён піў марудна, доўга, з выразам поўнае, нават абсолютна агідна на ўчырванельныя твары, давячысь ды абліваючыся крэпкаградуснай вадкасцю, спрабуучы перакаўтнуць глыбі-

инавантрабную цягу на неадкладнае ванітаванье. А калі выпіў, калі добра гікнуў ды зблюнуў-такі ў чэзлу ўтравеласць палову ўсяго прынятага на разннянчансную грудзь, дык толькі тады з усёй неабвержнасцю ўсвядомі нарэшце без вынятку ѹ да канца гэтага паскуднага факта: то ж у гэтай блядзкай краме ѹ яго скралі нагавіцы!.. І не абы якія, а самыя што ні єсьць выходныя! Шыкоўныя нагавіцы клятчастае масьці, куплённыя «шчэ ў часы, калі грошы былі грашыма, вараная кілбаса — кілбасою, а лыжка стаяла ў баршчы вэртыкальна».

Ну, добра. Прыйдзе зараз Мітрох дахаты і ўва што ён усунецца? У выцягнутае на каленях, мытае-перамытае да белых плямінаў на азадку, калісці сіняе, а цяпер блякала-блакінае аబвісле трыко? Ці ў той брудны камбез, у якім ён штодня, месяца за месяцам, год за годам круціць і круціць, круціць і круціць, каб вам шыю скруціла, гайкі са шрубамі, шайбы з вінтамі на адзінм местачковым аўтарамонтным заводзіку? Болей у Мітрохавым гардэробе нічога не было, акрамя некалькіх маек, дзівюх халасьцяцкіх тэнісак да выцерпата на локцях пільча-чачка. Але ж яго нікія не ўзьдзярэш замест нагавіцаў пры ўсім жаданьні. І ўсё ж найгaloўнейшае паскудзства было ня ў гэтым. Яно было ў простай, як самое жыцьцё, фактычнасці: на сэнняншні дзень у Мітроху ў кішэнях застало толькі адзін тлусты й нахабны жыж. Прайда, гэты жыж там начаваў даўно, ён даўно ўсё падеў, падбары, падчысьці, а тое, што ня зьеў, сам Мітрох паволі прасачаваў на піве. Ну, не адкладаў чалавек лішнія капефыны на новых нагавіцы, таму як і ў старых адчуваў сябе вольна, утульна, шчасліва. Дык якія яны былі старыя?! Насіліся б яшчэ 100 гадоў! І, галоўнае, за што?! Што ён каму зрабіў дурнога, каб ѿсь так дзёрзка рабаваці яго ды нават не прабачаліся?!

— А тваю ж раскаросту!.. — выскачыў Мітрох з-за рога крамы ды, раптам напароўшыся на нейкага сісвега дзядзочка, трэснуў яму кулаком у сківіцу так, што дзядок бразнуўся на траутарчык і толькі захрыпэў. Пастаяўшы яшчэ побач ды перака-

Фота Чимха Іончыка

наўшыся, што дзядок, хоць і цераз хрыпы, але дыхае, Мітрох пераступіў яго ды падаўся преч. Преч, преч, як мага далей ад гэтай чортавай крамы!..

Прыбегшы дахаты, ён адразу кінуўся... не, не да шафы, і не да крэсліца, на якім бязладна была скінутая такая-сякая адзе-жыца. Ён уставарыўся на кухню, тузыну на сябе шуфляду з лыжкамі-відэльцамі, запусырый туды, бразаючы металічнымі прыборамі, адразу дзіве руки ды выцяг недзе з-пад нізу такі вялізны кухонны нож, які ня юшоў ні ў якае парунаньне з гіганцкімі фаласамі няйтумных нэгроўдай у парнаграфічных часопісах.

Мітрох зноў выбег з хаты. Ужавацца на тое, што ён так і вышалёўваецца туд-сюд без штаноў, не было калі.

Выбегшы, ён спыніўся. А потым, памарудзіўшы якую хвіліну, раптам зноў падаўся туды, адкуль пер толькі ледзь ня подскакам.

Дзядок ляжаў там, дзе яму ўбабохай Мітрох. Аднак ужо спрабаваў прыўзініцца, хоць раз-праз зноў адкідаў знясілена голаў на прымятае лапушынне.

— Ах, ты ж, скукожства старое!.. Ляжы, як ляжай!

Мітрох сеў на старога прости сяджы, калі сядзе, як сядзе гвалтоўца на пералікану ахвяру. Свайм веліканскім нажком ён пачаў калюць дзеду пад рэбры ды, чыкаючы й плюючыся, прыгаворыца:

— Ты ў мяне зараз штаны здымеш!.. Ты ў мяне зараз галаўной патрасеш! Ляжы ціха, гніда паганская!

І, не перастаючы націскаць нажком абамелага дзядзочка ў бок, адно рукою ўчапіўся яму ў папружку, бы дурны, ірвануў яе пад сабою, саслізву ўніз і, нечакана лёгка й нават імкліва садраў са старога ўшчэнт заношаныя, як бадай што ва ўсіх старайкаў, штануленцы. Той толькі ціхенька заскуголіў, бы кот, што патрапіў у пашучынную пастку. А Мітрох ужо насабачваў на

сябе ягоныя даматкастыя порткі, упорваў ногі ў халівы, і наўрат неба здавалася ўжо яму сінейшым...

— О, дзед! А ты казаў!.. — хляпнуў ён задаволена сябе па чэрасле, адышоўшы ад таго на некалькі кроку з думкаю, што нарэшце падводзіць шчаслівую рысу пад усім гэтагм пракляцтвам.

Як раптам дзед здолеў стаць на трапе ракі ды папоўз прости на Мітроху:

— Штаны... Аддай... Аддай назад мае штаны! — скугельненне ягонае паволі зрабілася прости сініцерным.

І Мітрох павярнуўся да яго твара.

А калі стары падпоўз пад сямі ногі, калі стаў кашацца-валацца перад ім, вымольваючы назад свае штаны, бы жабрак скрадзеную міласынцу, усадіў яму нож у сямі карак, трохі аблаўшы пры гэтагм тупы канец лёза. Стары зваліўся, аднак яшчэ быў жывы.

— Штаны... Аддай... — і з раскавеленным чарапком тлумна ўпіціўся ён.

Партвэйна-калёрная чырвянь заслала Мітрохавы вочы.

— У срацы твае штаны! У срацы!..

Ён біў старога зламаным наожом куды папала, ён парозаўся сам, з кожным новым ударам у яго балела рука, пакуль, нарешце, Мітрох паволі не супакоўся.

Трохі яшчэ пастаяў над старым, паглядзеў у ягонія перакуленастухлыя вочы. Потым закінуў нож як мага далей у лапушынне, абцер абрывакрываўленае свае руки. У кішэні дзедкаўых портак ляжала некалькі зашмальцаваных дваццацічак. Ён акуратна разгладзіў іх у сябе на рукаве ды зноў падаўся ў краму. Па піве. Каб, значыць, трохі ахалануць ды забыць пра гэтага паскудзства.

Па вуліцы сьпяшацца людзі, як заўсёды, ні на што не звяртаючыся ніякае ўвагі.

Славамір АДАМОВІЧ

Пісьменык Алесь Наварыч пазнаў сябе ў тэксце кніжнага магната Адама Глёбуса ды ўсім расказвае. Дык жа і я раскажу...

...пра Паэта і расейцаў

— Я баўдзе з гэтых расейцаў! — кажа знаёмы Паэт, выпраўляючы свайго знаёмага расейца па гарэлку. І той ідзе.

...пра Паэта й жыдоў

— А яшчэ мой знаёмы Паэт любіць падысьці да якога-небудзь свайго знаёмага жыда й сказаць: «Я ведаю, Миша, ты ня

ДРОБЫ і ШРОТ

жыд. Дай на бутэлечку». Бывае, што й не шкадуюць.

Выснова: каб не вінавацілі ў жыдоўстве, трэба даваць. Альбо мякчэй: варта дзяліцца.

...пра камуну

Зыходзячы з вышэйсказанага, вымкнула пытаныне: «Каб усе жыды падзяліліся з астатнімі, ці не настаў бы тады камунізм?»

...пра едака і ядомае

Калі яму няма часу паесяці, дык памерці ён абавязкова пасльпее.

...пра памерці

Каб зразумець, што ён, ты глядзіш, як ён ёсьць. Пры гэтых неістотнасці, якія прадукты ў яго на стале. Толькі сам працэс і тое, што вакол працэсу!

...пра тое, што за чым

Баюючы духам і сілай за Беларусь, узгадаем: бяз роду н

12 НАША НІВА

ТА

А палове на чацьвертую я, пазяхаючы з рэзыкай вывіхнуць сківіцы, хутаючыся ў футра, выйшла з пад'езду. Марозіла. Чорныя кот скочыў ў вішні пад бяз. Не съяціліся вокны ў дамах, маўчалі пейні ў Сяльгаспаселку, развязаючы тымсамым рукі нячыстай сіле. Ліхтары съяцілі аддана, але было іх нямнога.

Навошта ж у такую няпёўную, містычную гадзіну я пакінула дом? Можа, каб, узламаўшы дэ́зверы суседзкай кватэры, украсыці пустым бутэлькамі, бо не стае на гарэлку? Не. Каб з кіем перастрэць дзе ў ўёмным месцыякога ворага? Не. Можа, мяне выцягнула з дому прага здаўшы на начных вуліцах натхненіе? Не, не і не.

Проста трэбываючыя чарговы тэхагляд машины.

Першыя дэ́зве спробы, распачатыя ў съветлы час сутак, скончыліся тым, што зваліўся з тэм-пэраратурай мой суджаны. Замагільнім голасам ён спрабаваў яшчэ давесці, што клін траба выбіваць кілінам, і каб выздараўшы, траба адсядзедзе ноч у машыне, але я рапушча перапыніла гэтае трывальненне. Тынчнушы яму градуснік і наказаўшы глядзець дзяцей, якія самі па сабе могуць лічыцца найбольш моцнымі кілінамі з усіх кіліноў, я вышла ў ногі.

Калі мы з маёй Бялявай «сямёркай» дабраліся да гарадзкой ДАІ, дзе праходзяць тэхагляды няшчасныя і шчаслівые ўладальнікі машын з усяго Менску, пляцоўка была напалову запоўненая. Прыладзіліся ў канец чаргі.

Прыкметаў съвітання не было і блізка. За вокнамі Бялявай рухаліся здані — што праціраў шматкамі свае транспартныя сродкі, хто калупаўся пад уз্যнітымі капотамі, хто паліў. З шэрага дабітага «фолькс» час ад часу даносілася музыка і жаночыя віскі — кіроўца яўна прыехаў сюды зь якога-небудзь вясёлага месца, і я глыбока шкадую, што на старонках «НН» нельга апубліковаць тыя значныя па сэнсу і выразныя па форме заўгары, якімі абменьвалася між сабой гэтае кампанія. Скажу толькі, што забольшага яны датычылі пэўных фізіялагічных патрэб і магчымасьці.

цяў справіць іх дзе-небудзь паблізу, а дакладней, поўнай адсутнасці такіх і верагодных наступстваў гэтых абставін.

Да вясімі раніцы я варушыла пальцамі ног, каб не адмерзлі, і ціхенка кімарыла. Затым зьявіўся жававенькі дэ́здок са съвестком, усё арганізаваў, пастроіў, выправіў і направіў, і ў дзесяць Бялявая была агледжана.

Вяртаючыся дамоў па калдобінах Гурскага, Нямігі, а тады Багдановіча, ухіляючыся ад сустрач з асфальтавымі каткамі і «мерсэдэсамі», я ня думала «чаму?», ня думала «хто вінаваты?», а думала толькі «дачакаемся ці не?».

На маю прэтэнзіяў да ДАІ. Наадварот, глыбока ўдзячная гэтай установе як за клопат аб тэхнічным

стане маёй машыны, так і за службу на дарогах. Я ня ведаю, у какога як, а ў мяне стаўленне не да дарожнай міліцыі і вельмі прыязнае. Спяняць, то заўжды пазда-

роўкаюцца, добры, скажуць, дзен, паважаны вадзіцель, прашу вашыя дакументы. Тады пажадаюць добрай дарогі. Карэктина. Але не бязъмежныя іх магчымасці, а сродкав бракуе. Як усюды. Прыкладам, ты да крамы — а мяса толькі для ільготнай катэгорыі грамадзян, ты па даведку — а табе, як слушна заўважыў Віктар Шніп, кажуць «прыходзьце праз месяц», ты па бэнзін — а толькі па 20 літраў у бак, ты за лекі — а іх увогуле німа, скулья табе ў бок... Хто менш стойкі ў веры і мужны ў выпрабаваннях, даўно далі дэ́зру ў якую Канаду ці Новую Зэляндыю і цяпер пішуць адтуль зіхатлівія лісты. «Вось як я праходжу тэхагляд, — дае знать праз Інтэрнэт Жэнія Тумар, былы супрацоўнік «Звязды». — Прыяжджаю да будзь-якай станцыі ТА, аддаю ключы ад машыны хлопчыку ва ўніформе, п'ю каву, глядзю тэлевізар у бары, з ангару выяжджае хлопчык — аддае праштампаваныя даведкі, кажа, што прыйшлося замяніць тармазныя шлангі на пярэдніх колах».

Што ў нас, што ў Новай Зэляндыі — рэчайснасць дыктуе тэмы гумарэсак. Выпікавы або звеж барышчу. Успомні закаансскую прымаўку «Скачы, вражка, як панкажа!». І з новымі сіламі да працы!

Наталья Бабіна

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Яшку Р. зь Менску. Каліндар можа быць толькі на цэлы год. Календара на адзін тадзень не бывае. А артыкул хораша зроблены.

Г.Т. з Гомеля. Можна падпісаць два асобнікі: адзін для падшыўкі, другі — для прыватнай абвесткі.

Генадзю С. з Паставаў. «Наша Ніва» да 18.10.1912 выходзіла і кірыліцай, і лацінкай. Пасылкі прывялі аптыманье чытачоў, якім правапісам выхадзіць. Людзі выбрали кірыліцу. Па абавязчэнні Беларускій незалежнасці ў 1991-м «Наша Ніва» вяртала лацінку ва ўжытак. У 1993-м мы ўпершыню выдалі цэлы калядны чынтар лацінкай. Як толькі пярэдзем на штотыднёвы выхад на 16 старонках, адразу завядзем адну са старонак цалкам лацінкаю. З 12 на 16 старонак адужаем перайсці, як толькі колькасць падпісчыкаў павялічыцца яшчэ на 700 чалавек. Дык падпісайцеся, і падпісайце тых, хто хацеў бы нашу газету чытаць, але не мае грошай купляць. Падпісайце таксама школы, вучэльні, вайсковыя аддзелы і турмы.

Ігару К. з Віцебску. Без жывой выбарнасці мясцовых органаў улады дэмакратыя ў Беларусі застанецца хісткай, бо інаки немагчыма будзе стварыць нармальную партыйную сістэму, пры якой палітыкі абіраюцца на мясцовых актывістах, што ўтвараюць рэгіянальныя палітычныя эліты, маючы шанцы на атрыманні ўлады на мясцовым узроўні. Калі ж у нас, як цяпер хоча Лукашэнка, абіраца будзе толькі парламент і прэзыдэнт, дык партыйных сістэм буйзе заставацца мабілізацыйнай — значыць, яна будзе наў矗тойлівай, а лідэры будуть вылучацца толькі харызматычнымі. Адначасова апазыцыя будзе мець заўсёдніх гандыкаў на выбарах, бо за ёю не будзе стаяць апарату мясцовых актывістаў, тады як ва ўлады заўсёдні будзе ў руках дзяржавайна машына. Таму ўлада заўжэй будзе заставацца ў руках малой групы людзей, як мы маем цяпер, а дэмакратичнай ратациі кіраўнікоў не дасягнем. У інтарэсах устойлівага разьвіцця дэмакратыі і фармавання грамадзянскай супольнасці пазыбягаць аўтарытарных жэтадаў кіраваньня, хоць бязь іх мабыць было б не абысціся адразу пасля прыходу адказных сілай да ўлады.

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукую Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкт

Імя і прозвішча

Адрес, тэлефон

СЭНСАЦЫЯ ПРАЦЯГВАЕЦЦА

Яшчэ адныя вынікі перапісу

У апошнім нумары «НН» славуты наукаўец д-р Ганорыс Каўза апублікаў вынікі даследавання прызвішча ў телефонных даведніках, зь якіх вынікае, што беларусаў няма, а ёсьць ліцьвіны й надзвычай агрэсіўная меншасць — сакуны. Гэтыя звесткі я папрасіў пракаментаваць свайго блізкага знаёмага, аднаго з вядучых адмыслоўцаў у галіне этналёгіі — прафэсара Тутсіфоловіча.

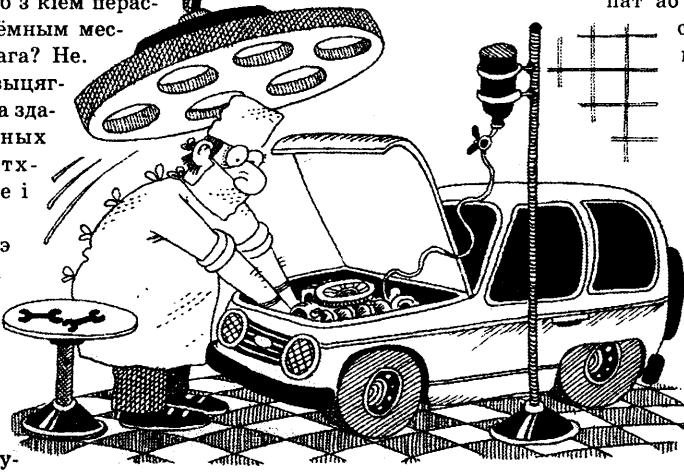
Факт несупадзенъня звестак афіцыйнага перапісу з вынікамі аналізу прызвішча ў телефонных даведніках зусім не зьдзівіў паважанага прафэсара. Ён раслумачыў, што афіцыйныя звесткі — гэта яшчэ толькі сілісці нацыяў.

Каб атрымаль вынікі перапісу, іх, як паказвае сама гэтае слова, трэба перапісаць на наноў, што ў зрабіў паважаны д-р Ганорыс Каўза. Сп. Тутсіфоловіч ня згодны зым, што новай нацыянальнай большасцю сталіся ліцьвіны. Найбольшы з народу — паказаў ён пальцам — пазначаны ў сыпісе пад нумарам 8. Гэта агуламы, назва якіх памылкова пададзеная там у адзіночным ліку. Яны вызнаюць будызм (як відаць з назову — агу, ламы!) і, дасягнушы нірваны, абыякавы да становішча ў краіне.

Згодна зь іншай гіпотэзай, ваяўнічы індзейцы агуламы названыя так з-за воклічу, якім яны гукалі свойскую жывёлу. Яны перакачавалі на ўсход разам з НАТО і сталіся велізарна небясыкай для свайго ўсходняга суседа — расейцаў. Напрыклад, яны сілком адабралі ў іх літару «ё», так што яна больш не сустракаецца ў расейскіх газетах і кнігах — хто ня верыць, можа прaverыць. Як паведаміла адна іншаземна выведка, апошнія перамогі чачэнцаў тлумачаца якраз тым, што загады расейскім войскам аддавалі, не ўжываючы «ё» і выразу на яе аснове, і такія загады аказаліся незразумелымі для жаўнеру.

Шаноўнага спадара Тутсіфоловіча надзвычай засмуціла тое, што прадстаўнікі двух вельмі слынных народаў, на жаль, цалкам зьніклі з этнічнай карты нашай краіны. Адныя з іх ужо даўно жывуць тут і таму ўзялі сабе імя «тутыя»; а другія прыйшлі яшчэ за балцкімі субстратамі, і таму яшчэ тутэйшыя за іх. Нечаканае ў трагічнае зынкненне гэтых нацыяў, напэуна, і сталася галоўным вынікам перапісу.

Сергій Карбоўскі

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАННІ

Вінчум Вас, шаноўны Васіль Уладзімеравіч Быкаў, з Трыюмфам! Чакаем ад Вас новых твораў. Жывіце доўга-доўга. Пінчукі (К.М.)

З Днём нараджэння слыннага ліцьвінскага шляхіца — Уладзімера Сабалевіча!

Калі табе ў 2000-м —

— трэціца Ты, дык гэта знак — час за працу Г.Т.

Вельмішаноўнага сябра Стэфку віншую з Днём народзінаў! Зычу Божай ласкі і міласці. Хутчэй бы лабыцца?! Зыміцер

Вельмішаноўнага чалавека і любага браціка, Аляксандра Чакалу, віншую з Днём народзінаў! Зычу Божай ласкі і рупіліўці ў чубе! Слухаіс Бога і баську! Шанурадную зямельку, яе мову і кожнага чалавека! Зыміцер Чакала

Сардзічна віншую ўсім сяброву Баранавіцкага аддзялінні ТВМ з нагоды 10-гадзінды. Здароўя, шчасці, плеёну ў працы. Флімоненка Марыны

Сардзічна віншую з нагоды 60-гадзінды Лагінівіча Яна — сараднага Беларусі і паэта. Марыны

ІДЗІ

«Гонар нацый» узяу з рук акупантіў узнагароду. Даўдзі яму Божа! Ангеліна Масюты

Сілі, ты газімун «салявік». Дык абірай прауду. Budz z nami, budz za nas! A/s 124, 246012, Homiel

Запісанам ахвотных паслухаў пра Збаўчы нашага Ісуса Хрыста. Беларуская Эвангельская Царква. Тэл.: 270-89-87

Навукоў пазыбвіца ад радыкульы і астэхандрозу. Тэл.: 275-07-05, пасылька 18.00

Анархістам ды да іх паддомным. Вчыце історыю ВКЛ і зразумееце — Вы горшыя за маскалі!!! Алець з Палесці

Integritatam u Raseo, ЭЭ, НАТА ды г.д. Можа, холіць рабіц з Айніны путану? Алець з Палесці

Прыхільнікам Рэчы Паспалітай. Пісторыя Вастак так нічому і не наўчавалі! «Ліцьвіны»

Чатыроццатадцатага студзеня — не «стары год», а Дзень народзінаў брыгаднага генэрала Шаміля Басаева (1966). К.Асінавы

Беларусы! Кіньце бы ўцыцістам для АБСЭ-шных падручнікаў! Майце гонар, будзьце людзьмі! Дэльфіскі А.

Шаноўныя сілры дэмакраты! Раз і назаўжды усъвядоміце: у Беларусі з 20.07.1999 г. «прэзыдэнт РБ» больш няма! Дэзамбізациі начыніце з сябе! Дэльфіскі А.

Беларускую «правасіленній-эзмінарыйсткі», пашыдзіце амазонкі ляслі! Колкі драваў іде на вашу луху непадсвяшаную! Дэльфіскі А.